

DATUM 29-6-2020

AAN Commissie RGW / Provinciale Staten

VAN Gedeputeerde Hanke Bruins Slot

ONDERWERP Beantwoording technische vragen SV Leidraad Gebiedsgerichte Aanpak en SB Stavaza Stikstof t.b.v. Commissie RGW van j juli 2020

Verscheidene fracties hebben met het oog op de commissie RGW van 1 juli a.s. vragen gesteld. Die betreffen het Statenvoorstel Leidraad Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof in de provincie Utrecht (2020RGW108) en Statenbrief Stand van zaken Stikstof n.a.v. het genoemd Statenvoorstel (2020RGW109).

Hieronder vindt u onze beantwoording van de technische vragen van de fracties. De overige vragen worden bij de commissievergadering beantwoord. Voor de overzichtelijkheid is dat bij de desbetreffende vragen aangegeven.

GroenLinks

A. Vragen bij Statenbrief Stand van zaken Stikstof

In de Statenbrief staat het volgende: In het kader van stimulering van innovatie, extensivering, verduurzaming of omvorming zal een instrumentarium opgesteld moeten worden met bijbehorende randvoorwaarden waarbinnen deze stimulering kan plaats vinden. De mogelijkheden worden onderzocht om dit vast te leggen in een subsidieverordening. De randvoorwaarden kunnen pas bepaald worden zodra de financiële ruimte voor een dergelijke stimuleringsregeling door PS bepaald is.

Vraag 1: Wordt hierbij ook gekeken naar bijvoorbeeld verbetering van dierenwelzijn als randvoorwaarde voor een dergelijke stimuleringsregeling?

Antwoord: De randvoorwaarden zullen in ieder geval toezien op de relatieve bijdrage aan de stikstofdepositie. Aanvullende voorwaarden, zoals dierenwelzijn, kunnen worden opgenomen. Hierover heeft nog geen besluitvorming plaats gevonden.

Zoals eerder aangegeven heeft GroenLinks haar twijfels bij sommige innovaties. Luchtwassers kunnen de uitstoot van ammoniak namelijk beperken, maar kunnen ook zorgen voor een snelle verspreiding van vuur in het geval van een brand. Het luchtkanaal (centrale afzuiging van de stal, onderdeel van de luchtwasser), zorgt er namelijk dat een brand snel de stal rond gaat. Er loopt daarnaast nog een onderzoek naar het explosiegevaar van emissiearme vloeren. Dit zorgt voor een spanningsveld: goed zorgen voor de omgeving is soms minder goed voor de veiligheid en uiteindelijk het welzijn van dieren.

Vraag 2: Zo ja, wat betekent dit voor de keuzes die zij maakt bij de toepassing van deze innovaties? Wat kan de provincie verder doen om de risico's te beperken dan wel weg te nemen?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 3: Het gebiedsgericht inzetten van POP-3 gelden vinden wij een interessante insteek. Wat is er nodig om de POP-3 regelingen gebiedsgericht in te kunnen zetten?

Antwoord: Het Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3 loopt formeel eind dit jaar af. Daarna begint een transitieperiode van 2 jaar voordat het nieuwe programma, het zogeheten Gemeenschappelijk Landbouwbeleid /

Nationaal Strategisch Plan (GLB/NSP), vanaf 2023 van start gaat. In deze transitieperiode wordt het huidige POP3 verlengd. Een gebiedsgerichte inzet van POP-middelen is binnen het huidige POP3-programma en ook in de transitieperiode niet mogelijk. Een regionale, meer gebiedsgerichte aanpak zal mogelijk wel worden toegepast in het nieuwe GLB/NSP. Momenteel wordt het nieuwe programma voorbereid waarbij diverse werkgroepen actief zijn. In die werkgroepen zijn provincies, ook Utrecht, vertegenwoordigd.

Het provinciaal ruimtelijk beleid geeft ook kaders voor de gebiedsprocessen. Zo zijn er voorwaarden verbonden aan groei van een agrarisch bouwvlak tot meer dan anderhalve hectare en is nieuwvestiging verboden. Naast deze regels is er ook sprake van een verbod op omschakeling van een grondgebonden veehouderij naar een niet-grondgebonden veehouderij.

Vraag 4: Wij missen dit in het stuk. Wordt dit wel onderdeel van de kaders voor de gebiedsgerichte processen?

Antwoord: Het provinciaal ruimtelijk beleid en overigens ook het beleid op andere terreinen vormen (waar relevant) mede het kader voor de Gebiedsgerichte Aanpak.

Vraag 5: In het landbouwontwikkelingsgebied bestaat er verder nog steeds de mogelijkheid tot extra uitbreidingsruimte voor intensieve veehouderijen. Is het in het kader van de stikstofproblematiek nog steeds wenselijk dat die extra ruimte er is?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 6: Kan het college toelichten waar dan precies aan gedacht wordt? Gaat het hier ook om afwijking van het verbod op nieuwvestiging, verdere uitbreiding van het bouwvlak en het omschakelingsverbod?

Antwoord: We hebben in Ontwerp Omgevingsverordening, en daarmee in de leidraad, bewust weinig kaders of regels aangegeven, omdat we samen met onze partners willen verkennen wat dit kan zijn of worden. We gaan zoeken naar gezamenlijke kaderstelling en rolopvatting c.q. werkwijze, zoals dat er ook voor de gebiedsontwikkeling Eiland van Schalkwijk is. Dit willen we niet nader duiden, omdat we het initiatief hierin vrijheid willen geven. Ook hebben we aangegeven dat we in ieder geval met gemeenten hieraan willen werken en dat eventueel PRV-bepalingen buiten werking kunnen worden gesteld. Dit laatste is dus geen uitgangspunt, maar kan een gevolg zijn. Het gaat dan om PRV-bepalingen in het landelijk gebied. De hier genoemde regels zouden daar onder kunnen vallen, mochten het schrappen daarvan bijdragen aan een gebiedsgerichte oplossing. Daarbij mag duidelijk zijn, dat in het kader van de stikstofaanpak de experimenteerruimte alleen zal worden ingezet als daarmee direct of indirect een duidelijke bijdrage wordt geleverd aan een vermindering van de stikstofdepositie op de Natura2000-gebieden.

“De minister van LNV hanteert als streefwaarde dat in 2030 op minder dan 50% van de stikstofgevoelige gebieden nog sprake is van een te hoge stikstofneerslag.”

Vraag 7: Hoe verhoudt deze streefwaarde zich tot de Europese regelgeving als het gaat om het beschermen van de Natura 2000-gebieden? De habitatrichtlijn bevat de verplichting dat de lidstaten moeten voorkomen dat de kwaliteit van habitats verslechtert, dus wij vragen ons af of deze streefwaarde voldoet aan deze verplichting.

Antwoord: Inmiddels heeft het Kabinet, naar aanleiding van het eindrapport van de commissie Remkes, toegezegd de streefwaarde om te zetten in een juridische hardere eis.

B. Vragen bij het Statenvoorstel Leidraad Gebiedsgerichte Aanpak

Onder financiën wordt aangegeven dat er in de Kaderbrief al een allocering van reserves wordt toegewezen aan aanpak stikstof. Dan gaat het onder meer om gelden voor spoor 2 en 3.

Vraag 8: Gaat het hier om gelden die beoogd zijn voor zaken die direct provinciale doelen dienen of ook om gelden die ingezet worden voor cofinanciering voor gelden vanuit het Rijk?

Antwoord: Het is een flexibel budget dat zowel ingezet kan worden voor subsidie van innovatie, extensivering en omvorming als voor aankoop of cofinanciering van aankoop.

Vraag 9: Hoe is het college tot het bedrag van 10 miljoen gekomen?

Antwoord: De gereserveerde 10 miljoen euro wordt ingezet als één budget voor opkoop van bedrijven en subsidiëring van innovatie en omvorming en extensivering. Voor opkoop wordt in beginsel aangesloten bij de opkoopregeling van het Rijk. De verwachting is dat het Rijk daarbij cofinanciering gaat vragen. Hoeveel is nog onduidelijk. Bij 1/3e cofinanciering moet er al gauw rekening mee gehouden worden dat de provinciale bijdrage 1-2 miljoen euro per bedrijf is. Dan hou je maar beperkte ruimte over om bedrijven aan te kopen als je rond Natura 2000- gebieden ook op innovatie, omvorming en extensivering wilt inzetten. De voorwaarden van een subsidieregeling moeten nog worden uitgewerkt. Een emissiearme maatregel bij een veehouderij implementeren kost al snel enkele tonnen. Bij andere activiteiten kan het bedrag sterk wisselen. Naar verwachting kunnen bij volledige inzet van de middelen voor subsidiëring zeker enkele tientallen bedrijven geholpen worden. In eerste instantie was een hoger bedrag begroot, maar vanwege de onzekere financiële situatie door Corona is dat verlaagd en is het voorstel het bedrag in een bestemmingsreserve te storten. Voordeel daarvan is dat als in een jaar minder middelen zijn besteed het restant terugvloeit naar de reserve. Als het jaarbedrag al wel is besteed, maar zich toch nog een kans voordoet, kunnen via een voorstel extra middelen onttrekken worden aan die reserve.

Vraag 10: Hoeveel hectare grond binnen de groene contour heeft de provincie Utrecht op dit moment in haar bezit?

Antwoord: De provincie Utrecht heeft nagenoeg geen grond binnen de Groene contour.

Vraag 11: Is de provincie voornemens om gronden die in provinciaal eigendom zijn, maar die nu geen direct provinciaal doel dienen, in te zetten voor deze grondbank? En bijvoorbeeld voor het robuuster maken van de natuur en het versterken van het natuurnetwerk?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

C. Vragen bij de leidraad gebiedsgerichte aanpak stikstof in de provincie Utrecht:

Pagina 5: "Dit is een probleem omdat wij als land verplicht zijn vanuit onze internationale afspraken om gebieden en de daarin aanwezige biodiversiteit voor de toekomstige generaties te behouden en beschermen. Daarnaast is een verarming van de natuur ook schadelijk voor de economie en voor de gezondheid."

Vraag 12: De afname van biodiversiteit lijkt ons niet alleen een probleem vanuit onze internationale afspraken, economie en gezondheid. Het mogelijk instorten van ecosystemen door de afname van biodiversiteit kan immers ook grote gevolgen hebben voor essentiële behoeften die wij als vanzelfsprekend beschouwen. De watercyclus is bijvoorbeeld erg afhankelijk van levende organismen, bestuivers zijn essentieel voor de voortplanting van planten en bacteriën en andere levende organismen breken organisch materiaal af tot voedingsstoffen voor een gezonde bodem. De gevolgen van de stikstofcrisis gaan dan ook verder dan enkel de gevolgen voor de mens. Is het college dit met ons eens?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Pagina 8: "Daarbij gaat het vooral om natuur te vermengen met bestaande functies, bijvoorbeeld in de vorm van agrarisch natuurbeheer door boeren, zonneparken gecombineerd met natuurontwikkeling of natuurinclusieve woningbouwontwikkeling, zodat er leefgebieden voor soorten ontstaan."

Vraag 13: GroenLinks vindt het een goed idee om kijken hoe we natuur meer onderdeel kunnen maken van bestaande functies zoals landbouw en woningbouw. Begrijpen wij goed dat het hier alleen gaat om het toevoegen van natuur aan woningbouw en landbouw en andersom woningbouw of landbouw toevoegen aan natuur dus niet wenselijk is?

Antwoord: Dat is inderdaad het geval.

Pagina 21: "Het is van belang om aan het begin van een gebiedsproces de doelen, opgaven, uitgangspunten en kaders helder vast te leggen."

GroenLinks kan zich hierbij aansluiten, het is goed om vooraf doelen, uitgangspunten en kaders vast te leggen. Tegelijkertijd zijn wij ons bewust van de verplichting die wij hebben als het gaat om Natura2000 gebieden en dat het niet behalen van doelen als het gaat om het tegengaan van de verslechtering van de natuur geen optie is. Met een te geringe reductie van stikstof wordt het onmogelijk om te voldoen aan art. 6 lid 2 van de habitatrichtlijn.

Vraag 14: Worden de doelen, uitgangspunten en kaders per gebied voorgelegd ter besluitvorming aan PS, of is dit een bevoegdheid van GS?

Antwoord: Deze worden bepaald in gezamenlijkheid door de partners aan de gebiedstafels. De provincie heeft vanuit haar verantwoordelijkheid en regisseursrol wel het eindoordeel. Deze verantwoordelijkheid ligt bij GS.

Vraag 15: Mocht blijken dat het voor de gebiedstafels lastig wordt om met de gekozen aanpak de gewenste doelen te behalen, is de het college dan voornemens om bij te sturen of de regie terug te nemen?

Antwoord: Er is geen sprake van 'regie terugnemen'. De provincie heeft in het gehele proces de regie en trekt hierin samen op met haar gebiedspartners, ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheden. De gebiedstafels zullen voor de N2000-gebieden in de eerste twee fasen van een gebiedsproces, de Startfase en de Voorverkenning, de concrete doelen en opgaven bepalen voor de N2000-gebieden in hun gebied. Deze doelen en opgaven zullen in een startdocument worden geformuleerd dat ter besluitvorming wordt voorgelegd aan Gedeputeerde Staten. Ook de verdere uitwerking naar het Gebiedsplan in de fase erna, de Gebiedsverkenning, wordt ter besluitvorming voorgelegd aan GS en andere betrokken partijen (ieder heeft immers zijn eigen rol en bevoegdheden). Daarna volgt (de voorbereiding op) de daadwerkelijke uitvoering, geheel zoals in de eerste drie fases is afgesproken. Deze fasering betekent dat GS op alle belangrijke beslismomenten kunnen sturen/bijsturen.

Pagina 22: "Daarnaast is nog 10% ammoniakreductie mogelijk door anders om te gaan met het voerrantsoen; minder krachtvoer (ruw eiwit) en meer weidegang." Uit een enquête van de KNMvD, een beroepsorganisatie van dierenartsen, blijkt dat meer dan 70 procent van de rundveedierenartsen bezorgd is over het maximeren van het ruw eiwit in krachtvoer voor melkvee. De dierenartsen verwachten ernstige gevolgen voor de gezondheid en het welzijn van melkvee.

Vraag 16: Is er duidelijkheid over wat de gevolgen zijn van deze veranderingen in het voer van koeien? En wat dit betekent voor dierenwelzijn? Wat betekent dit voor de wenselijkheid van het inzetten op deze maatregel?

Antwoord: De resultaten van de enquête zijn ons bekend. De enquête is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgestelde wijziging van de regeling diervoeders 2012. In een bijbehorend artikel wordt de zorg geuit dat met het maximeren van ruw eiwit in krachtvoer het onmogelijk wordt om de gezondheid van individuele koeien via het rantsoen bij te sturen. Wij gaan ervan uit dat het Rijk de resultaten van de enquête meeneemt in zijn overweging over het eventueel aanpassen van de wetgeving. In de Leidraad wordt naar de proeftuin Veenweiden verwezen. Uiteraard is aanpassing van de eigen rantsoenering gericht op stikstofreductie flexibeler dan aangepaste wetgeving. Bij het nog in te stellen subsidie-instrument wordt een multidisciplinair expertteam ingezet om zoveel mogelijk facetten mee te wegen bij het al dan niet toekennen van subsidie voor bepaalde maatregelen.

Vraag 17: Het verdunnen van mest met water leidt tot minder ammoniakvorming en een verbeterde opname van stikstof in de bodem. De maatregel vraagt water, wat gelet op de toenemende droogte een probleem kan zijn. Is er inzicht in hoeveel water hiervoor gebruikt gaat worden? In hoeverre wordt er nagedacht over de gevolgen van droogte op deze maatregel en een mogelijke oplossing hiervoor?

Antwoord: We hebben geen concreet zicht op de hoeveelheid water omdat er nog geen concreet zicht is op de gewenste mate van inzet van deze maatregel. Bij het nog in te stellen subsidie-instrument wordt een multidisciplinair expertteam ingezet om zoveel mogelijk facetten mee te wegen bij het al dan niet toekennen van subsidie voor bepaalde maatregelen.

Pagina 24: "Het nemen van maatregelen die direct eigendommen van anderen raken, is op basis van vrijwilligheid. Hiermee wordt invulling gegeven aan Motie 66: Niet tot gedwongen sluiting van agrarische bedrijven over te gaan op basis van provinciale stikstofregels totdat nader landelijk beleid is geformuleerd."

Vrijwillige uitkoop van bedrijven heeft wat GroenLinks betreft verreweg de voorkeur. Mocht uiteindelijk echter blijken dat dit onvoldoende is om de doelen te behalen, dan vindt GroenLinks dat er opnieuw een afweging moet plaatsvinden. De opdracht vanuit de motie biedt deze ruimte ook, omdat deze opdracht geldt tot nader landelijk beleid geformuleerd is.

Vraag 18: Is het college het met ons eens dat wanneer de doelen niet gehaald dreigen te worden, er opnieuw een afweging gemaakt dient te worden over de vrijwilligheid van uitkoop?

Antwoord: *Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.*

Pagina 25: "Oktober 2020: gebiedstafels operationeel - Juni 2021: startfase doorlopen.

Vraag 19: Er zitten dus 8 maanden tussen het operationeel worden van de gebiedstafels en het moment waarop de startfase doorlopen is. Waarom verwacht men dat er 8 maanden nodig zijn?

Antwoord: *In deze fase worden voor alle negen Natura 2000-gebieden op het niveau van de gebiedstafels en de laag daaronder (overleggenium per Natura 2000-gebied) de opgaven, kaders, uitgangspunten en spelregels geformuleerd en besproken met het gebied om goed aan te sluiten bij de kansen en mogelijkheden die er zijn. Een integrale blik is daarbij noodzakelijk voor het identificeren van de meekoppelkansen. Dit gezamenlijke begin waarbij de kaders voor het vervolg worden benoemd, is een cruciale fase voor het succesvol verlopen van het gebiedsproces. Het is ook de fase waarin eventuele belangentegenstellingen het scherpst naar voren zullen komen. Het is van belang om hier de tijd voor te nemen zodat er draagvlak ontstaat bij alle betrokkenen.*

Pagina 27: "Hoewel bij een lagere snelheid de uitstoot in principe daalt, leidt een snelheidsverlaging op het provinciale netwerk tot een verslechtering van de doorstroming."

Vraag 20: Kan deze bewering nader toegelicht worden?

Antwoord: *Zie het antwoord op vraag 22.*

Vraag 21: Er wordt gesteld dat de verslechtering van de doorstroming resulteert in een hogere uitstoot. Bij een lagere maximumsnelheid kunnen de voertuigen echter dichter op elkaar rijden en zijn de snelheidsverschillen lager met als gevolg dat je veel minder kans hebt op file. Kan de hierboven gestelde aanname dan ook toegelicht worden?

Antwoord: *De uitstoot van voertuigen is het laagst tussen de 60 en 90 kilometer per uur, mede afhankelijk van hun zwaarte, leeftijd, soort brandstof en andere kenmerken. De snelheid op provinciale wegen ligt in de praktijk rond de 70 kilometer per uur en daarmee dicht bij het optimum. Een constante snelheid is echter van nog grotere invloed dan de absolute snelheid en daarom is ook de doorstroming op provinciale wegen van belang (zie: <https://publications.tno.nl/publication/34620292/sjR22D/TNO-2016-TL-NOT-0100295342.pdf>). Als de snelheid wordt verlaagd neemt de capaciteit af en ontstaat er een verkeersbeeld, waarbij voertuigen veel meer remmen en optrekken. Dat leidt tot een hogere uitstoot. TNO heeft onderzoek gedaan naar de effecten van snelheidsverlaging op provinciale wegen op de stikstofuitstoot. De resultaten hiervan zijn door het RIVM aan de betrokken ministeries gepresenteerd (<https://www.rivm.nl/sites/default/files/2019-11/presentatie%20stikstof%206%20nov%202019.pdf>). De afweging rondom snelheidsregimes op provinciale wegen vindt plaats in het kader van de ontwikkeling van het netwerkperspectief provinciale wegen waarbij u betrokken bent.*

Pagina 28: Van de 3 belangrijkste rivieren zijn de effecten van de scheepvaart dus nog niet meegenomen.

Vraag 22: Binnen welke termijn wordt er verwacht dat deze data toegevoegd kan worden aan de analyse?

Antwoord: *In opdracht van enkele provincies, waaronder Utrecht, worden de emissies van de binnenvaart onderzocht en wordt meteen gekeken naar mogelijke maatregelen. Het onderzoek is pas net in gang gezet.*

Pagina 30: "Daarnaast biedt het opwekken van duurzame energie een perspectief voor agrariërs die hun bedrijfsvoering willen aanpassen."

Vraag 23: Is dit ook goed geborgd in de aanpak via erfachtbegeleiders? Zij kunnen dit nadrukkelijk bij agrariërs onder de aandacht brengen.

Antwoord: *In de Statenbrieven 2019RGW55 en 2020RGW39 zijn we ingegaan op de stand van zaken rondom de erfbegeleiders/landbouwcoaches. In de genoemde Statenbrieven heeft het college aangegeven dat erfbegeleiders/landbouwcoaches zullen bijdragen aan de benutting van daken voor de opwek van zonne-energie. Erfbegeleiders/landbouwcoaches zullen ook kansen voor collectieve projecten (meerdere boeren die samen windmolens of zonnevelden willen realiseren) signaleren en agenderen bij de betreffende gemeente of bij andere organisaties die initiatiefnemers kan begeleiden. Deze taak is opgenomen in de opdracht voor het operationeel management van het project erfbegeleiders/landbouwcoaches.*

VVD

Dank voor het stuk. Fijn dat het op tijd voorligt om nog voor de zomer te behandelen. Een aantal zaken blijven helaas nog onduidelijk na het lezen van het stuk.

Vraag 24: Ten eerste, fijn dat er een overzicht wordt gegeven van de stand van zaken per gebied en de herstelmaatregelen die daar plaatsvinden. Echter is het bij veel gebieden niet duidelijk of de slechte instandhouding te maken heeft met stikstof of met andere omstandigheden. En dus of die herstelmaatregelen als doel hebben de vermindering van de impact van stikstof of dat die maatregelen een ander doel dienen. (o.a. bij Oostelijke Vechtplassen, Botshol, Nieuwkoopse plassen, Zouweboezem, Rijntakken, Binnenveld).

Antwoord: *Voor ieder habitatype is door Wageningen Environmental Research (Wenr) bepaald bij welke depositie-waarde negatieve effecten optreden. Deze grens is de zogenaamde kritische depositiewaarde (kdw). Door middel van het rekenmodel Aerius is bepaald hoeveel de depositie op een Natura 2000-gebied is en waar de kdw wordt overschreden. Natura 2000-gebieden waar deze waarde werd overschreden waren onderdeel van het voormalige PAS. Hierbij is er van uitgegaan dat indien deze waarde wordt overschreden, het habitatype onder druk staat door stikstofdepositie (en andersom: als dit niet het geval is, wordt er van uitgegaan dat er geen stikstofprobleem is). Voor deze gebieden zijn zogenaamde gebiedsanalyses opgesteld, waarin is uitgewerkt hoe het habitatype behouden kan blijven, ondanks de verhoogde stikstofdepositie. In deze gebiedsanalyses is een aantal herstelmaatregelen voorgesteld, waardoor het habitatype zich zo goed mogelijk kon ontwikkelen. Het is dus ook mogelijk dat er bijvoorbeeld hydrologische herstelmaatregelen zijn uitgewerkt om te compenseren voor het overschot aan stikstofdepositie. Hierdoor is het moeilijk om aan te geven of een bepaalde herstelmaatregel voor "stikstof" is of om andere reden wordt uitgevoerd. Bij de uitvoering voor de Natura 2000-doelen had het PAS prioriteit, waardoor vooral de in de gebiedsanalyses voorgestelde herstelmaatregelen zijn uitgevoerd.*

Vraag 25: Daarbij heeft de VVD eerder gevraagd of het mogelijk is een overzicht te geven met per natuurgebied een kopje met waarom het destijds als een natura 2000 is aangewezen en hoe het op dit moment met die specifieke waarde(n) staat (en of dat te maken heeft met stikstof). Is dit mogelijk om nog te verstrekken?

Antwoord: *Het ministerie van LNV heeft de Natura 2000-gebieden aangewezen. Voor de habitatypen die onder het voormalige PAS vallen wordt bijgehouden hoe het type zich ontwikkelt en wat de voortgang van de uitvoering van de herstelmaatregelen is (zie ook bij Botshol). Deze uitgebreide monitoring was een (juridische) voorwaarde voor de uitgifte van stikstof. Herstel van natuur gaat langzaam, waardoor uitspraken over natuurherstel vaak moeilijk te doen zijn. Over het algemeen kan gezegd worden, dat de aangewezen habitatype en soorten, dankzij de uitvoering van de herstelwerkzaamheden, op dit moment in Utrecht niet achteruit gaan. Op 21 juni 2021 zijn vermoedelijk alle herstelmaatregelen van het voormalige PAS uitgevoerd, op twee na.*

Op de Rijkswebsite www.natura2000.nl is de beschikbare informatie inzichtelijk gemaakt voor alle Natura2000 gebieden in Nederland. Die gebieden zijn gerangschikt per provincie, ook voor Utrecht. Voor specifieke gebiedsinformatie kunt u een gebied selecteren met behulp van een kaart of via de alfabetische lijst naast de kaart. Bij elk van de Natura2000-gebieden zijn de volgende tabbladen met relevante achtergronddocumenten weergegeven:

- *Introductie*
- *Aanwijzing*
- *Doelstelling*
- *Gebiedsanalyse*
- *Kaart*
- *Archief*

Voor bijvoorbeeld Botshol is de directe link: <https://www.natura2000.nl/gebieden/utrecht/botshol>

Vraag 26: Bij de analyse van de data op p. 18 wordt geconstateerd dat het “totaal” (in oranje kleur) maar een deel is van de RIVM data. Welke data moeten er naast landbouw, industrie en huishoudens uit onze provincie nog worden meegenomen? Of is het verschil vrijwel geheel de depositie vanuit buurprovincies Zuid-Holland en Gelderland?

Antwoord: De sectoren wegverkeer en scheepvaart zijn niet meegenomen in de provinciale analyse, en ook de invloed uit het buitenland is achterwege gelaten. De redenen hiervoor zijn dat de provincie nauwelijks tot geen mogelijkheden heeft om de emissie door deze sectoren te beïnvloeden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt met name bij het Rijk. Verder zijn (nagenoeg) alleen Utrechtse bronnen meegenomen in de analyse. Dit betekent dat een groot deel van de depositie veroorzaakt door industriële en landbouwbedrijven uit andere provincies niet is meegenomen.

Vraag 27: Over Spoor 1: zijn de natuurherstelmaatregelen alleen gericht op het herstellen van stikstof of ook van andere zaken? En kan er een specificatie gegeven worden van de geraamde kosten van 350.000 euro per jaar?

Antwoord: Herstelmaatregelen zijn erop gericht om de natuur bestendiger te maken tegen een overbelasting van stikstof. Ze kunnen niet de neerslag van stikstof verminderen. [Voorbeelden van herstelmaatregelen](#) zijn:

- *Herstel van de waterhuishouding;*
- *Verhoging van het grondwaterpeil;*
- *Afgraving van een deel van de bodem door plaggen of baggeren;*
- *Afvoer van stikstofrijk materiaal door extra maaien, begrazen of verbranden;*
- *Strooien van kalk of steenmeel om de verzuring te verminderen.*

Ten behoeve van dit spoor is aanvullende provinciale financiering voorzien op de inzet van het Rijk; het gaat daarbij dan om middelen ten behoeve van maatregelen voor natuurherstel die passen in de gebiedsprocessen en aantoonbaar toegevoegde waarde hebben maar niet vallen onder de door het rijk benoemde criteria.

Vraag 28: Over de financiën: wat is de reden dat spoor 2 en 3 zijn samengevoegd? Kan er een specificatie worden gegeven van het bedrag van 10 miljoen? En kan er een afwegingskader worden gegeven of een indicatie van wanneer voorstellen voor projecten/maatregelen uit dat budget aan de Staten worden voorgesteld?

Antwoord: Er is flexibiliteit gewenst in de inzet van middelen ten bate van de sporen 2 en 3. Verwacht wordt dat het opkoopspoor met name relevant zal zijn omdat de verwachting is dat het Rijk daarbij cofinanciering gaat vragen. De inzet is daarbij afhankelijk van het nog te bepalen percentage aan gevraagde cofinanciering. Voor volledige inzet van eigen middelen wordt met name het subsidie-instrument voorzien. Daarbij is het aantal mogelijk te helpen bedrijven afhankelijk van de te subsidiëren maatregelen, die naar verwachting in kosten sterk uiteen kunnen lopen. Het subsidie-instrument wordt voor vaststelling aan u voorgelegd.

Vraag 29: Wat is het specifieke doel van de gebiedsgerichte aanpak? Oftewel, wat is het specifieke streven van dit stuk? Een bepaalde streefwaarde stikstofdepositie of dat bepaalde economische en maatschappelijke ontwikkelingen kunnen worden uitgevoerd? Wat is er precies nodig in de aanpak om dat te kunnen verwezenlijken?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 30: Er wordt duidelijk benadrukt dat de meeste natura 2000-gebieden aan de grens van de provincie liggen en dat er veel invloed is van de stikstofdepositie van andere provincies. Hoe zal de samenwerking met andere provincies op de grensoverschrijdende problematiek worden ingericht? (Al helemaal als blijkt dat het grootste gedeelte tussen ons totaal en de RIVM cijfers van buurprovincies afkomstig blijkt).

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 31: De VVD vindt het daarnaast belangrijk dat zo snel mogelijk woningbouw weer mogelijk wordt in onze provincie. Hoe kan er door middel van dit stuk weer (zo snel mogelijk) gebouwd gaan worden?

Antwoord: Voor het stimuleren en mogelijk maken van woningbouw heeft het Rijk het Stikstofregistratiesysteem (SSRS) in gezet, waar nog nieuwe maatregelen aan toe worden gevoegd om de beschikbare stikstofruimte te vergroten. Hoewel woningbouwprojecten in principe mee kunnen lopen in de gebiedsprocessen, zijn deze geen vooropgesteld doel van deze gebiedsprocessen. Maar de gebiedsgerichte aanpak heeft wel als algemeen doel het verminderen van de lokale stikstofdepositie om een duurzaam toekomstperspectief aan de landbouw en andere maatschappelijke en economische activiteiten bieden. De woningbouw staat hoog op de agenda bij de Utrechtse gemeenten en de provincie en zij maakt zeker deel uit van die maatschappelijke en economische activiteiten.

Forum voor Democratie

A. Algemeen

Vraag 32: Heeft GS een lijst met de door haar doorgevoerde Stikstof regels? Welke hiervan is afwijkend m.b.t. de regels van het rijk? Zo ja, waarom?

Antwoord: Vooralnog zijn alleen de beleidsregels intern en extern salderen vastgesteld. Deze zijn in december in overeenstemming gebracht met de uitgangspunten van het Rijk (zie de Statenbrief van 10-12-2019 met als kenmerk 2020RGW21) en recentelijk op punten verbeterd naar aanleiding van casuïstiek uit de praktijk (zie de Statenbrief van 15-06-2020 met als kenmerk 2020RGW107-01).

B. Statenvoorstel Leidraad 'Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof in de Provincie Utrecht

Beschrijvingen per N2000-gebied

Vraag 33: Er wordt gezegd dat de kwaliteit en oppervlakte van het veenmosrietveld in Botshol zijn toegenomen. Wat wordt hiermee bedoeld en hoe wordt dit gemeten?

Antwoord: De kwaliteit van een habitatype wordt bepaald op basis van de aanwezigheid / oppervlakte van de kenmerkende soorten flora en fauna en het aandeel van de zeldzame soorten daarin. Dit is opgenomen in de habitatypekaart, die o.a. wordt gemaakt op basis van vegetatie-opnames, die eens in de 12 jaar plaatsvinden. Daarnaast wordt om de zes jaar een inventarisatie gemaakt van alleen de aanwezigheid van de kenmerkende, bijzondere soorten. Deze inventarisatie heeft voor het laatst in 2019 plaatsgevonden. Daaruit bleek een toename van een aantal zeldzamere kruiden in de veenmosrietlanden op een groot aantal locaties. Daarnaast vereist het voormalige Programma Aanpak Stikstof (PAS) dat ook in de tussentijdse periodes wordt gecontroleerd of de voorspelde verwachtingen uit de gebiedsanalyses van het PAS (waarop de stikstofuitgifte was gebaseerd) zich ook

daadwerkelijk voordoen. Dit gebeurt op basis van expertkennis van de beheerder en de initiatiefnemer (in dit geval de provincie Utrecht). Ook hieruit blijkt een toename van de kruidenrijkdom in veel percelen.

Vraag 34: Wat opvalt, is dat de opgave hier veel groter is. Hoe is dit te rijmen met de toename van kwaliteit?

Antwoord: De Nederlandse verplichtingen komen voort uit de Habitatrichtlijn. Botshol heeft een forse verplichting voor behoud en toename van de kwaliteit, omdat daar in het verleden veel goed veenmosrietland lag. De huidige toename van de kwaliteit is daarom zeer verheugend, maar het is het resultaat van een zeer intensieve en kostbare aanpak. Die houdt in intensivering van het beheer en realisering van een groot aantal inrichtingsmaatregelen met Europese Subsidie (LIFE-programma). Zonder vermindering van de stikstofdepositie zal een dergelijke kostbare aanpak over enige tijd opnieuw nodig zijn.

Landelijke data

Vraag 35: De lokale bronnen leveren maar beperkte bijdrage aan de totale depositie. Dit komt mogelijk doordat incomplete analyse. Wat als er uit de complete analyse hetzelfde blijkt? Wordt het beleid dan aangepast?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 36: Ondanks inspanning blijft agrarische sector grootste bijdrager. Wat houdt dit in voor het beleid? Worden zij harder geraakt dan andere sectoren?

Antwoord: Het realiseren van deze doelstellingen is een taak van alle betrokken sectoren tezamen. Iedere partij draagt naar rato bij.

Opmerking: Onze fractie is blij om te lezen dat het gebied zelf aan de slag gaat met hoe de kaders in te vullen. FvD steunt initiatieven op een zo laag mogelijk niveau, omdat dit maatwerk stimuleert.

Vraag 37: Er wordt gesproken over 'blijvers' onder agrariërs. Hoe wordt bepaald welke agrariërs blijvers zijn?

Antwoord: Agrariërs bepalen zelf of ze hun bedrijf willen voorzetten, dat wordt door niet door de overheid bepaald. Vrijwilligheid is de basis van onze aanpak.

Vraag 38: Wordt het gestimuleerd om te stoppen? Zo ja, hoe?

Antwoord: Zodra de voorwaarden voor de opkoopregeling bekend zijn, wordt dit gecommuniceerd met de agrarische sector. Maar het blijft het besluit van de boer zelf of zijn bedrijf wilt voorzetten of van die regeling gebruik wil maken.

Vraag 39: Bij doorkoop van agrarisch gebied kan ook gekozen worden om dit in te zetten voor energietransitie. Hoe wordt gewaarborgd dat er voldoende boeren behouden worden?

Antwoord: De gebiedsprocessen zijn gericht op een duurzaam toekomstperspectief voor de agrarische ondernemers. Om daar invulling aan te geven is het gesprek met het gebied en met de individuele ondernemers belangrijk zodat we samen de mogelijkheden en kansen in beeld te brengen, gegeven de opgaven die er in het gebied liggen. Een economische rendabele landbouw is daarbij de basis. Eventuele verkoop gebeurt op basis van vrijwilligheid. De uitkomsten van een gebiedsproces zijn daarom niet aan de voorkant te voorspellen of te garanderen.

Vraag 40: Er wordt gesteld dat sectoren evenredig bij moeten dragen. Hebben we het dan over evenredig aan stikstofaandeel, of aan mogelijkheid om te beperken?

Antwoord: Evenredig aan het aandeel in de depositie.

Vraag 41: In hoeverre verwachten we dat de agrarische sector deze aanpassingen kan maken?

Antwoord: *Er ligt een grote opgave voor de agrarische sector. De aanpassingen kunnen niet gemaakt worden binnen het business as usual scenario. Er zal daadwerkelijk een transitie moeten plaatsvinden in de landbouw en dat kan deze sector niet alleen.*

De landbouwsector is van belang voor de provincie Utrecht. Liefst 50% van ons grondgebied is landbouwgrond. De Utrechtse landbouw zorgt niet alleen voor de voedselvoorziening, maar speelt ook een grote rol in de kwaliteit van het landelijk gebied. De sector staat voor grote maatschappelijke uitdagingen, die om een transitie vragen. Om die reden hebben we in de Landbouwvisie een toekomstbeeld voor de sector geschetst, waarbij in 2050 de Utrechtse landbouw een economisch rendabele sector is, die naast voedselvoorziening ook bijdraagt aan maatschappelijke opgaves voor klimaat, water en bodem, energie, biodiversiteit en landschap.

Vraag 42: Hoe wordt het gewogen als verregaande verminderingen ten koste van dierenwelzijn gaat?

Antwoord: *Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.*

Vraag 43: Er wordt gesteld dat er niet overgegaan wordt tot gedwongen sluiting van agrarische bedrijven tot nader landelijk beleid is geformuleerd. Is dit hierna wel een optie?

Antwoord: *Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.*

C. Statenbrief Stand van Zaken Stikstof

Proces leidraad gebiedsgerichte aanpak

Vraag 44: Extern salderen is nog niet volledig opengesteld, kan GS inzicht geven in wanneer zij verwachten dat dit weer volledig is opengesteld? Zo nee, waarom niet?

Antwoord: *Er lopen nog gesprekken tussen Rijk en provincies om de implementatie van goede waarborgen te garanderen om ongewenste neveneffecten te voorkomen. Naar verwachting zal extern salderen op zijn vroegst in het najaar worden opengesteld.*

Opkoopregelingen

Vraag 45: Het rijk is nog met provincies in overleg om vast te stellen wat wordt verstaan onder 'piekbelasters' en wat de randvoorwaarden zijn om voor een opkoopregeling in aanmerking te komen. Heeft GS een inzicht in wanneer er meer duidelijkheid gegeven kan worden hierover?

Antwoord: *Wij verwachten hier in de tweede helft van het jaar uitsluitsel over te hebben. Het is het Rijk dat uiteindelijk besluit de regeling open te stellen.*

Vraag 46: Heeft GS inzicht hoeveel bedrijven worden gezien als piekbelasters? Zo nee, wanneer is daar mee duidelijkheid over?

Antwoord: *Conform doorrekening door het RIVM betreft het in Utrecht ongeveer 26 veehouderijen (21 melkvee-, 2 pluimvee-, 3 varkensbedrijven)*

Vraag 47: Er valt te lezen dat de provincie een deel van de productie/fosfaatrechten wilt behouden. Kan GS een inzicht geven in hoe groot dat deel is? Zo nee, waarom niet?

Antwoord: *De provincies zetten zich ervoor in om een deel van deze rechten te behouden voor extensivering en het creëren van rendabele duurzame bedrijven in het gebied. Hoeveel daarvoor nodig is, valt nu nog niet te zeggen, maar het zal zeker niet de volledige rechten betreffen. Naar verwachting worden deze rechten in de eerste tranche in ieder geval nog niet aan provincies overgeheveld.*

Vraag 48: Bij Warme sanering varkenshouderijen staat dat er een tweede verhoging van de subsidieregelingen is aangekondigd. Deze sanering is ingezet voor andere beleidsdoelen, maar levert ook een stikstofreductie op en wordt in dat kader verder gestimuleerd vanuit de stikstofopgave. Wat zijn de andere beleidsdoelen?

Antwoord: Het primaire doel van inzet van de warme saneringsregeling was het verminderen van de geuroverlast in veedichte gebieden.

Vraag 49: Hoe dragen deze beleidsdoelen bij aan de stikstof vermindering? Graag uitleg.

Antwoord: De warme sanering heeft, zoals gezegd, als doel om varkenshouders in veedichte gebieden over te halen hun bedrijf te beëindigen om de geuroverlast. Met die bedrijfsbeëindigingen vervallen ook de stikstofemissies van de varkenshouderijen waardoor ook de depositie op de natuurgebieden daalt.

Subsidieregeling natuurherstelmaatregelen

Vraag 50: Wat verstaat GS onder compensatienatuur?

Antwoord: Compensatie is een instrument in het kader van de Wet natuurbescherming. Projecten van groot maatschappelijk belang kunnen onder strikte voorwaarden worden toegestaan, op voorwaarde dat de schade op andere plekken gecompenseerd wordt. Bijvoorbeeld door de aanleg van nieuwe natuur met minimaal dezelfde kwaliteit.

Vraag 51: Kan GS in kaart brengen waar compensatienatuur word aangelegd of aangelegd zal gaan worden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord: Het kabinet stelt € 125 miljoen beschikbaar voor het oprichten van een natuurbank. Hiermee wordt natuur aangelegd die negatieve effecten van andere projecten op natuurgebieden kunnen compenseren. Zo worden stikstofgevoelige habitats aangelegd en op bestaande plekken uitgebreid. Hiermee ontstaat compensatienatuur waar projecten van groot openbaar belang een beroep op kunnen doen, wanneer zij gebruik willen maken van de zogeheten ADC-toets (A staat voor geen Alternatieven, D voor Dwingende redenen van groot openbaar belang en C voor compenserende maatregelen). Daarnaast draagt het uitbreiden en aanleggen van habitats volgens het kabinet bij aan het robuuster en toekomstbestendiger maken van de natuur aangezien het versnippering voorkomt. De aanleg van compensatienatuur is Rijksbeleid en geen activiteit van de provincie.

Vraag 52: 'De tweede € 125 mln. komt beschikbaar voor terreinbeherende organisaties voor natuurherstel en -verbetering ten behoeve van het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen.' Kan GS een definitie geven van natuurherstel?

Antwoord: Natuurherstel in de context van Natura 2000 wordt uitgedrukt in het bereiken of consolideren van de gunstige staat van instandhouding van (bedreigde) habitats en of soorten.

Vraag 53: Zijn er al locaties bekend die in aanmerking komen voor natuurherstel? Zo ja, welke?

Antwoord: Ja, deels in de Natura 2000-gebieden, deels in een schil eromheen.

Vraag 54: Waarom is natuurherstel nodig?

Antwoord: Om de instandhoudingsdoelen duurzaam te beschermen, zowel nu als in de toekomst. Dit is afgesproken in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn en betreft dan ook een harde eis vanuit de Europese samenwerking.

Vraag 55: Wat gebeurt er als er geen natuurherstel plaatst vind?

Antwoord: Dan kan het instandhoudingsdoel verslechteren en komen we juridisch in de problemen. Vergunningen moeten geweigerd worden. En vanuit Europa kunnen sancties worden opgelegd.

Vraag 56: Heeft GS een lijst inzichtelijk met wat de instandhoudingsdoelstellingen zijn?

Antwoord: Die lijst heeft het Rijk inzichtelijk gemaakt op: <https://www.natura2000.nl/gebieden/utrecht>. U vindt de lijst daar onder de knop doelstelling per gebied.

PvdA

De PvdA is blij met de leidraad zoals deze voorligt, maar we hebben nog wel een aantal vragen en opmerkingen. De PvdA vindt de landelijke aanpak stikstof ondermaats en zien dat bevestigd in het rapport van Remkes.

A. Statenbrief Stand van zaken stikstof

Vraag 57: In de SB wordt aangegeven dat de sectorpartners willen dat innovatie hand in hand gaat met uitbreidingsmogelijkheden. Echter wat de PvdA betreft moet het doel zijn van de innovatie minder stikstof en dat gaat niet noodzakelijk hand in hand met uitbreiding, in tegendeel. Wordt er geld van provincie gestoken in deze innovatie? en zo ja kunnen we dan voorkomen dat een bedrijf ook gelijk uitbreid? Want dan zou het een subsidie zijn om te kunnen uitbreiden.

Antwoord: De voorwaarden worden nog uitgewerkt. Uiteraard is het niet de intentie om hiermee een verkapt groeimodel te subsidiëren. Hoewel enige groei mogelijk nodig is om een financieel vitale onderneming mogelijk te maken. Daar zal wel een daling van de stikstofdepositie tegenover moeten staan.

Vraag 58: In de SB wordt tevens aangegeven dat er onder het PAS een aantal zaken niet vergunningplichtig waren die dat nu wel zijn. Er valt te lezen dat we alles willen legaliseren om zo met schone lei te kunnen beginnen, is dit juridisch wel haalbaar? Immers je geeft een vergunning af terwijl er wellicht geen stikstof ruimte voor is? Kan dit bijvoorbeeld ten koste gaan van de stikstofruimte voor woningbouw? Zijn er tevens al handhavingsverzoeken ingediend (voor zover bekend)?

Antwoord: Legaal houden van de voormalige vrijstellingen, maar ook legalisatie van de zogeheten interimers, is alleen mogelijk op basis van een passende beoordeling. Er moet dus stikstofruimte beschikbaar zijn, dan wel teruggevallen worden op bestaande rechten. Deze ruimte kan niet toegekend worden aan andere activiteiten. Pas als de volledige inventarisatie van de te legaliseren activiteiten is afgerond is in te schatten of deze ruimte beschikbaar kan worden gemaakt. Er is in Utrecht een aantal handhavingsverzoeken ingediend ten aanzien van stikstof, met name ten aanzien van biomassa-centrales en bemesten en beweiden.

B. Statenvoorstel Leidraad Gebiedsgerichte Aanpak & Appreciatiebrief 10-06-2020

Vraag 59: Op 8 juni 2020 heeft de commissie Remkes een advies uitgebracht. Daaruit blijkt o.a. dat vrijwilligheid niet werkt, en dat er ook vraagtekens gesteld worden bij het salderen. In het Statenvoorstel staat dit nog wel genoemd. De eerste reactie van het de minister van LNV op het rapport vindt de PvdA teleurstellend. Het liefst zouden wij zien dat het rapport integraal wordt overgenomen. Dat betekent wat voor de vrijwilligheid en het salderen. Hoe staat gedeputeerde hierin?

Antwoord: Het College hanteert vrijwilligheid conform de door uw Staten aangenomen motie.

Vraag 60: De PvdA is blij te lezen dat er nog een zorgvuldige analyse en afgewogen reactie op het rapport Remkes wordt gemaakt. Wanneer wordt deze analyse verwacht? (al dan niet in IPO verband). Er wordt nog een uitgebreidere reactie van de minister verwacht, kunnen wij dit ook in de commissie bespreken?

Antwoord: We sturen u de reacties van het IPO en van de minister. Natuurlijk zijn we bereid daarover met u te spreken, al beslissen de Staten altijd over hun eigen agenda.

Vraag 61: De PvdA is met name benieuwd wat de uitkomsten van het rapport voor Utrecht gaan betekenen. De PvdA is van mening dat je met de kraan open dweilt als de depositie niet in voldoende mate wordt aangepakt, maar wel met natuurherstel begint. De eerste reactie van de minister lijkt dit wel te gaan veroorzaken? Deelt gedeputeerde deze mening?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 62: De PvdA is tevens blij te lezen dat de aanpak van strikstofproblematiek een gezamenlijke aanpak dient te zijn, stikstof houdt zich immers niet aan provinciegrenzen. De provincies zijn aan zet om een gebiedsgerichte aanpak te maken voor natuurherstel, terecht. Immers zij kennen de gebieden en weten wat er specifiek nodig is. Is het echter ook niet van belang om landelijke kaderstellende richtlijnen te hebben, bij voorkeur vastgelegd in wetgeving, zodat elke provincie naar hetzelfde doel werkt?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 63: Ook met betrekking tot de ontwikkelreserve valt te lezen dat er nog geen landelijke afspraken zijn gemaakt. Is gedeputeerde bereid om met name te pleiten voor het kunnen doorgaan van woningbouwprojecten. In onze provincie, maar ook in andere is er immers een enorme woningschaarste.

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

C. Leidraad

Vraag 64: 7 MIRT projecten moeten doorgang vinden. Hieronder valt de verbreding van de A27 buiten de bak. Is gedeputeerde bereid om te blijven aangeven dat wij dit zonde vinden van de beschikbare stikstofruimte? Zeker nu de adviescommissie MER de merrapportage tbv nieuwe voorstel naar de prullenbak heeft verwezen? Ook omdat het juist ten koste gaat van natuur in onze provincie en het mobiliteitsvraagstuk door de coronacrisis is veranderd.

Antwoord: Het advies van de commissie m.e.r. is een tussentijds advies op het 'deelrapport bouwmethode'. Naar aanleiding van het advies van de commissie m.e.r. vult het Rijk de rapportage op de relevante onderwerpen aan en worden de resultaten van geplande onderzoeken toegevoegd. Aangezien het om een tussentijds advies gaat zien wij geen reden hierop positie in te nemen. Wij kijken met belangstelling uit naar het advies van de commissie m.e.r. op de geactualiseerde rapportage. Op dit moment is het nog verre van opportuun om te reageren als Provincie op dit advies van de commissie m.e.r.

Het college constateert dat de bereikbaarheid van de regio Utrecht onder grote druk staat en de druk toeneemt door de te verwachte ruimtelijke en economische groei van de regio. Daarom constateert het college dat er maatregelen getroffen moeten worden om de bereikbaarheid op peil te houden. Dit vraagt om een breed pakket van maatregelen. Realisatie van capaciteitsuitbreiding van de A27/ A12 Ring Utrecht is daarin noodzakelijk. Hetzelfde geldt voor realisatie van een OV-ring en een stevig pakket flankerend mobiliteitsbeleid. In die zin herkennen wij ons niet in de omschrijving "zonde vinden van de beschikbare stikstofruimte".

Vraag 65: In doelstelling 1 van de gebiedsgerichte aanpak provincie Utrecht staat verbeterende staat van instandhouding te bereiken/ te behouden. Dit is conform art 6. lid 2 Hbr. In de doelen valt niet te lezen dat er ook aan natuurherstel wordt gedaan, gaat gedeputeerde hier ook aandacht aan besteden?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 66: Er is goede samenwerking met de buurprovincies, echter stikstofdepositie kan van verder komen, is gedeputeerde het met de PvdA eens dat er landelijke afspraken gemaakt dienen te worden waarin de kaders voor alle provincies worden vastgesteld?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 67: Er worden per gebied al vele herstelmaatregelen uitgevoerd. Echter wordt er ook per gebied gekeken naar de bron van de stikstofdepositie en hoe die aangepakt kunnen worden?

Antwoord: Via de data-analyse, waarvan de resultaten zijn beschreven in hoofdstuk 3 van de Leidraad, hebben we alle relevante bronnen in beeld gebracht. Hoe deze bronnen aangepakt kunnen worden wordt de belangrijkste vraag voor de gebiedstafels in de Gebiedsgerichte aanpak.

Vraag 68: Bij sommige natuurgebieden, bijv Kolland en Overlangbroek staat dat herstelmaatregelen nog de nodige aandacht vragen. Wat is de oorzaak dat deze herstelmaatregelen nog niet hebben plaatsgevonden of lastig lijken te zijn?

Antwoord: Een belangrijke oorzaak was dat in dit gebied grondverwerving noodzakelijk was om de herstelmaatregelen te kunnen uitvoeren. Inmiddels zijn alle benodigde gronden verworven en kunnen de resterende maatregelen worden uitgevoerd. Een andere oorzaak is dat in dit gebied de verwevenheid tussen landbouw en natuur groot is en dat er bij het uitvoeren van de maatregelen negatieve beïnvloeding van agrarisch gebied vermeden dan wel gemitigeerd moet worden.

Vraag 69: Binnenveld; waarom hebben Utrecht en Gelderland niet samengewerkt om maatregelen tegelijkertijd uit te voeren? Kan door vertraging aan Utrechtse zijde nog consequenties zijn voor de al uitgevoerde herstelmaatregelen aan Gelderse zijde (kan het bijvoorbeeld negatieve effecten hebben)?

Antwoord: Wat betreft de herstelmaatregelen voor de 2 deelgebieden de Hellen en de Bennekomse Meent werken beide provincies goed samen. De uitvoering van de herstelmaatregelen is overigens vooral een verantwoordelijkheid van de terreineigenaar, Staatsbosbeheer in dit geval.

Vraag 70: In paragraaf 3.4 wordt aangegeven dat de analyse nog niet compleet is van alle stikstofdeposities. Wanneer wordt de volledige analyse verwacht? Inclusief data van de buurprovincies en lokale bronnen? Kan het zijn dat op basis van deze gegevens de herstelmaatregelen herzien moeten worden, omdat de hoeveelheid stikstofdeposities dit nodig maakt? Indien we eerst aan herstelmaatregelen gaan doen en dan pas wat aan de deposities dweilen we dan niet met de kraan open en moeten de herstelmaatregelen dan niet opnieuw?

Antwoord: De analyse van de lokale bronnen is inmiddels nagenoeg compleet. Data van buurprovincies hebben wij (op een enkele uitzondering na) niet beschikbaar, daar wordt in IPO-verband hard aan gewerkt. De herstelmaatregelen moeten sowieso uitgevoerd worden, dat zijn zogenaamde 'no-regret' maatregelen. Overigens hebben veel andere provincies gebruik gemaakt van veel grovere data

Vraag 71: Onder 3.5 staat dat er altijd gekeken moet worden naar de haalbaarheid van de opgaven, zo moet er maatwerk zijn per N2000 gebied, welke opgaven worden hier bedoeld; terugdringen van de stikstofdepositie of maatregelen voor natuurherstel/instandhouding of beide?

Antwoord: Hier wordt bedoeld op het terugdringen van de stikstofdepositie.

Vraag 72: De PAS uitspraak betekent dat ruimte die vrijkomt bij innovatie pas ingezet mogen worden als de werking vast is gesteld; hoe verhoudt zich dit tot het hand in hand gaan met uitbreiding zoals genoemd in de Statenbrief?

Antwoord: Indien de innovatie direct wordt toegepast en vastgelegd in een individuele vergunning, is deze direct inzetbaar. Vergelijkbaar met saldering.

Vraag 73: De leidraad is een werkdocument en dus aan veranderingen onderhevig. Hoe gaat gedeputeerde ons op de hoogte houden van alle veranderingen?

Antwoord: Indien er sprake is van substantiële wijzigingen in de Leidraad zullen wij u hierover informeren.

D. Bijlage leidraad UW/O-Gen

Vraag 74: Er worden een aantal suggesties gedaan zoals het oprichten van een Grondbank, wat vindt de gedeputeerde van deze suggesties?

Antwoord: Er is een nieuw provinciaal grondbeleid in voorbereiding (in najaar vaststelling in PS) waar ook strategische grondaankoop in is opgenomen. Voor afzonderlijke beleidsdossiers, zoals het stikstofdossier, zal als uitwerking daarvan nog een aparte grondstrategie worden opgesteld waarin grondzaken meer in detail worden geregeld. Het wel of niet instellen van een grondbank wordt daarin meegenomen.

Vraag 75: In de brief staat dat het innemen van vrijvallende stikstofruimte wanneer de stikstofemissie naar beneden gaat en gebruikt wordt voor de industrie of de bouw dat dit omstreden is onder agrariërs. In de brief van O-gen wordt ook dit punt aangestipt, boeren zijn bang dat de schotten tussen de verschillende sectoren verdwijnen. Is de gedeputeerde het met de PvdA eens dat de bouw niet of nauwelijks heeft bijgedragen aan de stikstofcrisis, maar wel het grootste slachtoffer is, omdat de bouw hierdoor is stilgelegd? En dat het juist belangrijk is dat deze sector wordt vlot getrokken, en met name de woningbouw in onze provincie, daar de woningnood hoog is? Is gedeputeerde bereid dit uit te dragen?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 76: Wat vindt gedeputeerde van de 23 aanbevelingen die zijn geformuleerd door het UW en de adviezen van O-gen?

Antwoord: De adviezen van beiden bevatten veel zinvolle elementen en zijn op onderdelen belangrijke input geweest bij het opstellen van de Leidraad. Zo is bijvoorbeeld de fasering zoals beschreven in 4.5.2 van de Leidraad geïnspireerd door enkele van de aanbevelingen van GC-UW. Ook aanbevelingen van O-gen zijn terug te vinden in de Leidraad, zoals bijvoorbeeld de gebiedsgerichte aanpak met brede doelstelling (in de Leidraad terug te vinden in 4.3 bij de beschrijving van de integrale aanpak).

ChristenUnie

Onze fractie heeft meerdere malen uitgesproken met spanning uit te kijken naar dit statenvoorstel. Wij zijn dan ook blij dat dit voorstel er nu ligt. Voor deze eerste termijn hadden wij slechts beperkte tijd om de leidraad tot ons te nemen. Ook zijn er vanuit de betrokken organisaties nog geen reacties op de leidraad met ons gedeeld. U zult dan ook begrijpen dat wij nog meerdere vragen hebben over wat er nu voor ons ligt.

We willen beginnen met het uitspreken van onze waardering voor de leidraad. We zien een document waarin getracht is een 360 graden blik te werpen op de Utrechtse situatie en waarin de adviezen van de Gebiedscommissie Utrecht-West en Gebiedscoöperatie O-GEN zijn verwerkt. In de leidraad is nadrukkelijk aandacht voor de sectoren buiten de agrarische sector. Daarmee laat onze provincie zien dat dit geen probleem is van de boeren, hoewel een flink deel van de oplossing daar wel gevonden moet worden. Verder zijn wij blij dat er nadrukkelijk wordt gezocht naar kansen om ook andere beleidsdoelen (zoals de doelen van het klimaatakkoord, terugdringen van bodemdaling en de energietransitie) te koppelen aan deze aanpak. Ook het zoveel mogelijk gebruiken van bestaande structuren in de gebieden is voor onze fractie een sterk punt van de leidraad.

Dan de vragen die de fractie van de ChristenUnie nog heeft:

Vraag 77: In de leidraad krijgen de gebiedstafels onder andere de opdracht om de resultaten te behalen (pagina 34). Uit de beschrijving van de fases voor spoor 2 (pagina 24) blijkt dat de provincie de doelen zal stellen op basis van het rijksbeleid. Krijgen de gebiedstafels nog de mogelijkheid om daar zelf over mee te denken of om daarover een advies uit te brengen (op hoofdlijnen dat wat O-GEN als government of governance benoemt in het advies)?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 78: In de leidraad wordt meerdere malen gesproken over de beschikbare instrumenten. Onder andere vrijwillige opkoop van bedrijven wordt genoemd als belangrijk instrument om schuifruimte te creëren. Wij snappen dat het niet mogelijk is om harde schotten te zetten tussen de sectoren en dat baart ons zorgen. Is het wel mogelijk om bijvoorbeeld een afwegingskader over de inzet van vrijkomende stikstofruimte vast te stellen? Doel daarvan voor onze fractie zou zijn dat de stikstofruimte in beginsel binnen het gebied beschikbaar blijft voor toekomstbestendige en economisch rendabele boerenbedrijven die in balans zijn met de omliggende natuur.

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 79: Hoe strak worden de gebieden gedefinieerd? Duidelijk is dat de Natura2000 gebieden centraal staan en dat is wat ons betreft de enige logische keuze. Maar stel dat de betrokken partijen het noodzakelijk vinden om in een veel ruimer gebied dan vooraf gedefinieerd te zoeken naar oplossingen, is die vrijheid er dan voor de gebiedstafels?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 80: Heeft het college ondertussen al formele of informele reacties ontvangen van betrokken partijen op deze leidraad? Zo ja, wilt u die met Provinciale Staten delen?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 81: In de bijlage zitten uitkomsten van twee scenario berekeningen van het RIVM voor 2030. Die zien er voor de provincie Utrecht positief uit. Het RIVM gaat daarbij uit van 'autonome ontwikkelingen'. Welke zijn dat en hoe groot is de (on)zekerheid van deze ontwikkelingen?

Antwoord: Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die niet in het kader van de stikstofaanpak plaatsvinden maar die wel een positief effect hebben op de emissie en depositie van stikstof (met positief wordt hier reductie bedoeld). Voorbeelden zijn de gevolgen van de energietransitie, verschoning van het wegverkeer en de scheepvaart etc. (met name dus vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen). Er zit zeker een mate van onzekerheid in die aanname. Wij kunnen niet beoordelen hoe groot die onzekerheid is.

Vraag 82: Op pagina 16 wordt beschreven welke industriële bronnen zijn meegenomen in de analyse van de stikstofemissies voor de provincie Utrecht. Daarin staan drie categorieën opgesomd. Daaronder staat: "Daarnaast zijn op basis van de RIVM data de emissies van de overige industrie doorgerekend naar depositie op de N2000-gebieden". Wordt daarmee bedoeld dat uiteindelijk alle industriële bronnen zijn meegerekend? Of zijn er nog industriële bronnen buiten beeld? Als er nog bronnen buiten beeld zijn, hoe worden die nog in beeld gebracht?

Antwoord: Er zijn nog enkele bronnen buiten beeld, bijvoorbeeld de rioolwaterzuiveringen. De invloed daarvan wordt nog doorgerekend, maar het is al duidelijk dat dit niet veel zal veranderen aan het beeld dat in hoofdstuk 3 van de Leidraad naar voren komt.

Vraag 83: In fase 3 van spoor 2 staat beschreven dat er gebiedsplannen ter besluitvorming worden voorgelegd aan de provincie (pagina 25). Is het de bevoegdheid van GS of van PS om deze plannen vast te stellen?

Antwoord: Zie ook het antwoord op vraag 14 van GroenLinks. De gebiedsplannen liggen ter besluitvorming voor bij GS. Wij zullen deze uiteraard met uw Staten delen.

Vraag 84: In het Statenvoorstel en de leidraad wordt een aantal keer de experimenteerruimte uit de ontwerp Omgevingsvisie en -verordening genoemd. Vanwege het uitstel van de Omgevingswet wordt nu gewerkt aan een interim Omgevingsverordening. Krijgt de experimenteerruimte daar al een plek in? Zo niet, is die experimenteerruimte dan op tijd beschikbaar?

Antwoord: De experimenteerruimte zoals opgenomen in de Ontwerp Omgevingsvisie en -verordening is gebaseerd op de experimenteerruimte zoals opgenomen in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en -Verordening. Deze kan dus nu al gebruikt worden. De experimenteerruimte wordt ook opgenomen in de Interim Omgevingsverordening, zodat we deze mogelijkheden blijven bieden.

Ter nadere toelichting: In de ruimtelijke verordening is opgenomen 'Gedeputeerde Staten kunnen een gebied binnen de provincie als 'Experimenteerruimte' aanwijzen nadat door een gemeente of meerdere gemeenten en provincie een gezamenlijk kader en bij behorende werkwijze is vastgesteld.' Ter toelichting is hierbij in de ruimtelijke structuurvisie opgenomen: 'Als uitgangspunt voor het gezamenlijk op te stellen kader gelden voor ons de algemene noties over duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. Het gaat ons er hierbij om dat belangen in een gebied bij elkaar worden gebracht en dat gezamenlijk nagedacht gaat worden over de kwaliteiten van een gebied en wat er voor nodig is om een gebied een goede toekomst te gunnen. Wij nodigen gebieden uit om met ons aan deze gezamenlijke kaderstelling en bijbehorende rolopvatting te gaan werken zoals dat ook bij de gebiedsontwikkeling Eiland van Schalkwijk gebeurt.'

Vraag 85: Is er een nadere onderbouwing voor de hoogte van reserve stikstof (10 miljoen euro)?

Antwoord: Wij verwijzen graag naar het antwoord op vraag 9 van GroenLinks.

Vraag 86: Wie is opdrachtgever voor de gebiedstafels? Uit figuur 3 op pagina 31 van de leidraad lijkt dat de Provinciale Regietafel Stikstof te zijn. Klopt die interpretatie?

Antwoord: De Provinciale Regietafel staat als overlegtafel los van de formele besluitvormingsstructuur. Het is een gremium waarbinnen de commissaris van de Koning en de verantwoordelijk gedeputeerden de mogelijkheid hebben om voortgang, kansen en belemmeringen, met name op provinciaal en nationaal niveau, met elkaar te delen. Het werk wordt verricht in de gebieden, aan de gebiedstafels. De gebiedstafels worden ingericht als aparte bestuurlijke gremia en worden aangestuurd door GS, met een gedeputeerde als voorzitter. We zullen figuur 3 aanpassen en de verbindinglijn weghalen.

SGP

We zijn blij dat de Leidraad voor gebiedsgerichte aanpak in onze provincie er ligt. We dienen parallel aan onze inbreng een serie technische vragen in over het Statenvoorstel, de Leidraad en de adviezen van de gebiedspartijen. In onze inbreng een aantal inhoudelijke opmerkingen.

Vraag 87: Het is goed dat de gedeputeerde de motie heeft uitgevoerd en de gebiedspartijen heeft gevraagd te adviseren bij de opstelling van deze leidraad. We hebben daarbij wel de kritische vraag of deze aanpak nu ook daadwerkelijk in samenwerking met regionale partijen is opgesteld, zoals de motie vroeg. We hebben de indruk dat de partijen zijn geraadpleegd en de provincie vervolgens een eigen aanpak heeft geformuleerd met gebruikmaking van de adviezen. We hebben zelfs geen terugkoppeling gezien richting de twee gebiedspartijen. In onze technische vragen hebben we op veel punten een verheldering gevraagd. Onze belangrijkste kritiekpunten op deze Leidraad vinden overigens herkenning in de adviezen die zijn ingediend.

Antwoord: De commissaris van de Koning heeft de Regietafel ingesteld om regionale vertegenwoordigers van partijen te kunnen consulteren. Daarnaast zijn er ook losse gesprekken ambtelijke geweest met de verschillende partijen. Het is uiteraard niet mogelijk om ieders standpunten over te nemen. Zoveel mogelijk is daar wel terugkoppeling op gegeven. Ook O-gen en Utrecht West zijn om advies gevraagd. Deze adviezen zijn en worden ook meegenomen in de leidraad en de gebiedsprocessen. Met de Gebiedscommissie-West is als provinciale adviescommissie hun advies en de Leidraad daarnaast bestuurlijk doorgesproken.

Vraag 88: Een heel basaal kritiekpunt is dat we nog steeds niet weten waar we het precies over hebben. Uw data-analyse, waarvan we ons veel hadden voorgesteld, viel bitter tegen. Het is eigenlijk niet veel meer dan een opsomming van wat we allang wisten. U moet zelf concluderen dat de gegevens die u bij elkaar hebt verzameld bij lange na geen reconstructie vormen van de gegevens van het RIVM. Wij kunnen uw data dan ook op geen enkele geloofwaardige manier passen in de cijfers van het RIVM. Daarmee staat onze vraag over doelmatigheid nog helemaal open. Hoe kunnen we nu ooit de maatregelen waartoe besloten gaat worden toetsen op doelmatigheid als we niet weten waar de stikstofdepositie precies vandaan komt? Daarbij komt dat de commissie Hordijk in haar eindrapport aangeeft 1) dat AERIUS niet geschikt is om de effecten van individuele vergunningen door te rekenen en 2) dat het belangrijk is dat er meer wordt gemeten om de bestaande modellen betrouwbaarder te maken. Wat ons betreft kunnen we niet aan de slag voordat we uitsluitel kunnen geven over de doelmatigheid van onze investeringen.

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 89: Ons belangrijkste punt van kritiek is echter de governance van het geheel. We werden erg aangesproken door de uiteenzetting van de gebiedscoöperatie O-gen in haar advies. Dit advies is niet in een paar weken in elkaar gefietst door een paar stagiaires, maar is duidelijk geboren uit een proces waarbij mensen hebben meegedacht die weten hoe dit soort processen gaan in (het oosten van) onze provincie. O-gen adviseert dan ook om een neutrale partij op pad te sturen om de gebiedsgerichte aanpak vorm te gaan geven. Wat doet de provincie echter? Die tuigt een hele organisatie vanuit het provinciehuis op en vanuit die organisatiestructuur mogen mensen aanschuiven aan tafels die worden voorgezeten door een gedeputeerde. Waarom denkt u dat dit hoop geeft op een gelijkwaardig proces?

Antwoord: Wij begrijpen en herkennen de uiteenzetting van O-gen over de duiding government vs governance. Onze aanpak is dat we via gebiedsprocessen aan de slag gaan met het gebied samen. Vooraan in een gebiedsproces wordt via gesprekken in het gebied onderzocht op welke manier de doelen en opgaven hun vertaling kunnen vinden in de praktijk. In deze fase van 'Voorverkenning' zijn de gesprekken erop gericht om aansluiting te zoeken bij initiatieven die er in het gebied al zijn. Dat kan concreet betrekking hebben op maatregelen op bedrijfsniveau, inventarisatie van wensen voor stoppen of verplaatsen of juist in het gebied blijven en onderzoeken of kringlooplandbouw een goede en realistische optie is. Ook bij de verdere stappen in het gebiedsproces wordt het gebied nauw betrokken. Omdat de provincie door het Kabinet is aangewezen als gebiedsregisseur bij de gebiedsgerichte aanpak, pakt de provincie haar rol actief op, als voorzitter van de gebiedstafels en altijd in nauwe samenwerking met de gebiedspartijen en de individuele ondernemers in het gebied.

Vraag 90: We weten met deze Leidraad eigenlijk nog steeds niet precies waar we aan toe zijn. De doelen zullen per gebied verschillend zijn en zijn op dit moment nog niet bij ons bekend. Dat is goed, want er is nog een heel proces met het gebied nodig om na te denken over de specifieke doelen die gehaald moeten worden in elk gebied. Wel bevreemd het dan dat we worden geacht om nu al geld beschikbaar te stellen voor de aanpak, inclusief de uitvoering. Wij vinden dat eigenlijk te vroeg. We zouden liever zien dat we nu geld beschikbaar stellen voor de ontwikkeling van de plannen en pas in juni 2021, als de plannen bekend zijn, geld beschikbaar stellen voor de uitvoering van de plannen, nadat deze aan ons zijn voorgelegd uiteraard.

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Wij zijn ten slotte ook geschrokken van de plaats die de landbouw inneemt in dit stuk. Dieptepunt is een passage op pag. 30, waar we Lezen: 'Vooraf in gebieden waar landbouw niet meer gewenst is vanwege de uitstoot van stikstof, biedt de energietransitie kansen.' Het is niet te geloven dat dit met droge ogen op papier is gezet. Natuur is hier breekijzer om energiedoelstellingen te realiseren. Dit stuk biedt te weinig perspectief voor de agrarische sector. Wat dat betreft verdient deze Leidraad een stevige aanvulling n.a.v. het Eindrapport van de commissie-Remkes. Deze commissie schetst een toekomstperspectief van groene gebieden (waar boeren niet zijn vervangen door windmolens, maar door natuur), oranje gebieden (waar boeren en natuur hand in hand gaan) en rode gebieden (Agrarische Kaart van Nederland) waar de niet-grondgebonden landbouw op een zo duurzaam mogelijke manier kan doorontwikkelen. Terecht dringt O-gen in haar advies aan op ruimere mogelijkheden in het RO-beleid. Niet-grondgebonden boeren nabij de natuur moeten de kans krijgen om te verplaatsen naar delen in de provincie die beter geschikt zijn voor niet-grondgebonden agrarische bedrijven.

Vraag 91: Wij zouden de gedeputeerde daarom willen uitdagen om een alternatief uit te werken voor het simpel opkopen van agrarische bedrijven: ga met de agrariërs rondom de Natura2000-gebieden om tafel om samen te kijken of er mogelijkheden zijn óf om om te schakelen naar een natuur-inclusief bedrijf óf om het bedrijf te verplaatsen naar een plek die beter geschikt is voor een intensievere vorm van agrarische bedrijfsvoering. Boeren laten stoppen is een noodoplossing, boeren kansen bieden is winst voor alle partijen (natuur én agrariër).

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Technische vragen

A. Statenvoorstel Leidraad Gebiedsgerichte Aanpak

Vraag 92: U stelt onder het kopje 'wettelijke grondslag' dat de grondslag voor de gebiedsgerichte aanpak wordt gevormd door artikel 158 van de Provinciewet. Kunt u dit expliciet maken?

Antwoord: De rol van gebiedsregisseur in de gebiedsgerichte aanpak is middels kamerbrieven toebedeeld aan de provincies door het Rijk. Artikel 158 van de Provinciewet legt de dagelijkse besturing van de provincie, voor zover deze taken niet wettelijk zijn belegd bij PS of de commissaris van de Koning bij Gedeputeerde Staten. De rol van gebiedsregisseur is niet wettelijk belegd bij PS of de commissaris en valt daarom onder bevoegdheid van GS.

Vraag 93: Waarom wordt ervoor gekozen te werken met een nieuwe reserve, terwijl we aan het proberen zijn de vele reservepotjes wat terug te dringen? Hoe houden we hier als Staten goed toezicht op?

Antwoord: Een bestemmingsreserve wordt o.a. ingesteld als er behoorlijke schommelingen zijn in de jaarlijkse lasten. Mocht er in een jaar minder uitgaven zijn gedaan dan begroot, dan vloeien normaal gesproken die middelen

terug naar de algemene middelen. Bij een bestemmingsreserve blijft het bedrag gereserveerd voor het doel. Bij de jaarrekening wordt ook de hoogte van de reserves beoordeeld en kan worden voorgesteld om een deel van de reserve terug te laten vloeien naar de algemene middelen.

Vraag 94: Klopt het dat de kosten die in de tabel worden genoemd allemaal netto kosten voor de provincie zijn? Eventuele bijdragen vanuit het Rijk zijn dus aanvullend bovenop de 16 miljoen die wij hiervoor uittrekken?

Antwoord: De bedragen in de tabel zijn inderdaad netto-kosten en zijn exclusief eventuele bijdragen van het Rijk.

Vraag 95: Ons valt op dat de proceskosten voor de organisatie incidenteel zijn en de kosten voor het IPO-vehikel structureel? Over dat eerste hebben we het eerder bij de behandeling van een vorig Statenvoorstel gehad, maar waarom moet de organisatie van het IPO ook na 2022 dezelfde kosten met zich mee brengen?

Antwoord: Het IPO gaat ervan uit dat het stikstofdossier een zaak van lange adem is. Volgens onze financiële spelregels hanteren we de lijn dat lasten langer dan 3 jaar, als structureel beschouwd moeten worden. Voor dit moment gaan we ervan uit dat de lasten de komende jaren op hetzelfde niveau blijven.

Vraag 96: Kunt u aangeven hoe de bedragen die nu worden genoemd zijn opgebouwd? Wij vinden de uitwerking van de drie sporen in de leidraad nog onvoldoende concreet om deze kosten te kunnen volgen.

Antwoord: Omdat de bedragen afhankelijk zijn van de randvoorwaarden van de opkoopregeling van het Rijk en het nog in te stellen subsidie-instrumentarium is een concrete uitwerking nog niet mogelijk. De verwachting is echter dat het bedrag aan de conservatieve kant is. Het betreft immers een bedrag waarmee nog niet 1 bedrijf per Natura 2000-gebied volledig opgekocht kan worden zonder aanvullende financiering van het Rijk.

Vraag 97: In de laatste zin onder het kopje 'financiële consequenties' lezen we dat na een eerste jaar van ervaring een nadere besteding gepresenteerd kan worden. Betekent dit dat u er vanuit gaat dat de nu gepresenteerde kosten van 16 miljoen slechts een begin is?

Antwoord: De potentiële totale kosten zijn afhankelijk van de ambities aan de gebiedstafels en de animo voor het subsidie-instrumentarium en de opkoopregeling. De stikstofproblematiek is voorlopig nog niet opgelost. Het is dus goed mogelijk dat een extra financiële impuls voor de gebiedsprocessen op termijn wenselijk is.

Vraag 98: Er wordt in het Statenvoorstel een lijst criteria opgegeven waaraan provinciale projecten moeten voldoen om buiten de gebiedsaanpakken om van een passende beoordeling voorzien te worden. Bij enkele van deze criteria hebben wij vragen. Hoe wordt beoordeeld of een project van 'grote maatschappelijke waarde' is? Hoe wordt beoordeeld of een project 'grote (regionale) economische voordelen' heeft? Wanneer zijn extra kosten 'onacceptabel'?

Antwoord: Zoals aangegeven in het Statenvoorstel moet per project een onderbouwing worden opgesteld waarin de criteria worden meegewogen. Welke criteria relevant zijn en onderbouwd worden kan per project verschillen. Het is aan GS om te bepalen of de totale onderbouwing overtuigend genoeg is. Het gaat dan ook niet om een harde set aan criteria, maar om lijst met aspecten die de basis kunnen vormen van een onderbouwing per project. Wij achten het van belang om een gelijk beeld te hebben van deze criteria, reden waarom wij deze expliciet benoemen. Dit maakt de afweging transparanter en meer navolgbaar.

Vraag 99: Zijn er provinciale projecten die niet aan deze criteria voldoen? Kunt u er een noemen ter illustratie?

Antwoord: De onderbouwing moet voor de meeste projecten nog gemaakt worden. De Leidraad is immers nog niet door u vastgesteld. De intentie is echter om zoveel mogelijk projecten juist wel mee te laten lopen in de gebiedsgerichte aanpak. De onderbouwing, om een project buiten de processen te houden, zoals ook verwoord in het antwoord op vraag 98, dient dan ook solide te zijn. Een aantal projecten zal niet alleen qua stikstofruimte mee concurreren in de gebiedsgerichte aanpak, maar ook feitelijk in de gebieden liggen. .

B. De Leidraad

Vraag 100: Hoe is de provincie Utrecht betrokken bij de opstelling van het beheerplan van de Oostelijke Vechtplassen door Noord-Holland? (blz. 11)

Antwoord: De provincie Utrecht heeft ambtelijk zitting in de projectgroep van het Natura 2000-beheerplan Oostelijke Vechtplassen in wording. Voortouwnemer Noord-Holland levert een Ontwerp Beheerplan op dat GS Utrecht moet vaststellen. Daarna wordt het plan gepubliceerd en staat open voor inspraak.

Vraag 101: U geeft een beschrijving van de landelijke depositiegegevens per sector volgens het RIVM. Kunt u bevestigen dat u hier spreekt over de gemiddelde depositie op elk stukje grond van Nederland en niet op Natura-2000 gebieden? Kunt u tevens bevestigen dat het aandeel van de landbouw in de depositie op Natura-2000 gebieden niet 46, maar 41% is? (blz. 15; vgl. Remkes, *Niet alles kan overal*, blz. 32)

Antwoord: Figuur 2 uit de Leidraad geeft een beeld van de totale depositie per sector op de Utrechtse N-2000 gebieden en dus niet op elk stukje grond van Nederland. Over alle stikstofgevoelige Natura-2000 gebieden in Nederland is het aandeel van de landbouw 41 procent, zoals de commissie-Remkes aangeeft. Voor de Utrechtse Natura-2000 gebieden is dit 48 procent.

Vraag 102: U geeft een grafiekje met een verdeling per bron van de stikstofdepositie op alle Utrechtse Natura 2000-gebieden samen. Kunt u toelichten hoe het RIVM tot deze cijfers is gekomen? (blz. 15)

Antwoord: Op de website van het RIVM vindt u een uitgebreide toelichting op de wijze van gegevensverzameling: <https://www.rivm.nl/stikstof/meten-berekenen-en-modelleren>

Vraag 103: Aanvullend op bovenstaande vraag: Is het toevallig dat dit staatje opvallende overeenkomsten vertoont met het landelijke beeld of komt dat omdat het RIVM gewoon een omrekening van generieke getallen heeft gemaakt om een Utrechts beeld te geven? (blz. 15).

Antwoord: Het is niet toevallig dat er grote overeenkomsten zijn. De bronnen die zijn meegenomen zijn immers dezelfde.

Vraag 104: Het valt ons op dat u voor het bepalen van de bijdrage van industriële bronnen een radicaal andere benadering kiest dan voor het bepalen van de bijdrage van agrarische bronnen (industrie op basis van bestaande dataset en agrarische bronnen op basis van eigen onderzoek in vergunningen). Waarom hebt u hiervoor gekozen? (blz. 16)

Antwoord: Wij hebben gebruik gemaakt van de data die beschikbaar waren. Voor de agrarische bronnen is ook gebruik gemaakt van een dataset en wel het Bestand veehouderij bedrijven (BVB) dat in de jaren tot 2015 is opgebouwd. Deze gegevens hebben wij zo goed mogelijk geactualiseerd. Het meer actuele landelijke bestand met gegevens over veehouderijbedrijven én werkelijke dieraantallen (BAB) mochten wij helaas niet gebruiken vanwege de privacywet AVG. Voor industrie is via de emissieregistratie eenvoudig een actuele set voorhanden en is het dus ook niet noodzakelijk terug te grijpen op het vergunningbestand.

Vraag 105: Hebt u met het huidige databestand alle stikstofbronnen binnen de provincie in beeld? Waar zijn bijvoorbeeld de kleinere bedrijven binnen de industrie in deze analyse? Hebt u die niet concreet in beeld, zoals u dat wel hebt van alle boerenbedrijven? (blz. 16)

Antwoord: Het landelijke en provinciale beeld vormen het startpunt voor de analyse. Daaruit volgt dat agrarische emissies de voornaamste bron zijn. De data-analyse heeft daarom de focus gelegd op deze emittenten. Daarna zijn ook grote emissieregistratieplichtige industrie en industriegebieden opgenomen. Zo wordt de analyse voortdurend verfijnd, maar de focus ligt op de grote emittenten die ook onderdeel uitmaken van de gebiedstafels.

Vraag 106: In het verlengde daarvan: hebt u de biomassacentrales in de provincie allemaal in beeld? Ook de centrales van minder dan 15 MW die geen vergunning hoeven aan te vragen?

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 107: Hieronder een berekening van de gevolgen van volledige sanering van alle boerderijen in een straal van 5 km. én de in kaart gebrachte industriebedrijven rondom de gebieden. Uiteraard is de uitstoot van huishoudens niet meegenomen, omdat de provincie daarop geen invloed heeft. Klopt onderstaande berekening? (blz. 17) Zo ja, klopt dan ook de conclusie dat de KDW, zelfs bij volledige sanering van alle agrarische bedrijven binnen een straal van vijf kilometer van deze gebieden én de in kaart gebrachte industriebedrijven alleen haalbaar is in Kolland en de Uiterwaarden-Lek?

Gebied	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Totaal berekening prov	211,1	185,3	284,4	285,3	319,1	236,8	193,7	531,5	161,7
Totaal RIVM	1483	1443	1357	1504	1791	1808	1516	2186	1582
KDW	714	714	714	1286	1071	1143	1286	1857	714
Maximale reductie tot..	1277,5	1257,7	1072,6	1219,5	1474,3	1581,3	1327,6	1654,7	1426,6

Antwoord: Dat is juist. De structurele bronmaatregelen van het Rijk zijn de basis, de gebiedsgerichte aanpak ondersteunt en versterkt deze maatregelen. Via de maatregelen van het Rijk en via de autonome ontwikkeling moet een flinke reductie van de depositie worden gerealiseerd. Het is overigens zo dat ook een flinke reductie van de stikstofbelasting van de natuurgebieden positief is voor de instandhouding, dan wel het risico op verslechtering sterk reduceert..

Vraag 108: Zo ja, in hoeverre is een willekeurige maatregel doelmatig? U geeft immers zelf op blz. 18 aan dat er ook gekeken moet worden naar de 'haalbaarheid van de opgaven'. Klopt onze conclusie dat die haalbaarheid in 7 van de 9 gebieden afwezig is?

Antwoord: Wij doelen hierbij niet op de haalbaarheid van de KDW, maar op de haalbaarheid van de maatregelen, die immers op basis van vrijwilligheid worden uitgevoerd.

Vraag 109: In aanvulling hierop: bent u het met ons eens dat we pas doelgericht aan de slag kunnen gaan als ons inzicht in de relevante factoren compleet is? (vgl. advies Utrecht-West blz. 3)

Antwoord: De relevante factoren zijn voldoende in beeld. Een berekening van lokale kleine bedrijvigheid, vuurkorven in de achtertuin of andere kleinschalige activiteiten zal niet tot een ander beeld leiden.

Vraag 110: Een belangrijke bouwsteen voor uw onderbouwing van de doelmatigheid van uitgaven ligt in besloten in het plaatje in bijlage 1. Wij vinden dat echter een zeer magere onderbouwing, omdat wij de details van deze berekening niet kennen. Kunt u nauwkeurig en gedetailleerd uitwerken hoe de RIVM tot haar conclusie is gekomen dat de maatregelen die landelijk worden genomen tot het groene plaatje leidt in bijlage 1? Wij kunnen die, zeker na bovenstaande berekening, niet volgen.

Antwoord: De volledige berekening inclusief achtergronddocumenten kunt u vinden op:

<https://www.rivm.nl/stikstof/actueel#kamerbriefapril>

Zie daar de nieuwsberichten van 24 april en 1 mei jl. Deze gegevens en berekeningen door het RIVM vormen de onderbouwing van het Rijksbeleid.

Vraag 111: Waar in het proces gaat u per gebied bezien of de KDW voor een gebied haalbaar zijn en of er aanpassing noodzakelijk is?

Antwoord: Dit maakt geen onderdeel uit van het gebiedsproces. De verantwoordelijkheid voor een lange-termijn-aanpak waarbij de doelen worden gehaald ligt bij het Rijk. Vooralsnog kiest het Rijk er niet voor om een concrete doelstelling, zoals het behalen van de KDW, bij de provincie neer te leggen voor de gebiedsgerichte aanpak.

Vraag 112: Hoe veel draagt de provincie Utrecht / heeft de provincie bijgedragen aan de Proeftuin Veenweiden? (blz. 22/23)

Antwoord: Het programma Proeftuin Veenweiden is in januari 2016 gestart. Juni 2016 heeft een formele openingsbijeenkomst plaats gevonden met betrokken melkveehouders (pilotbedrijven), sectororganisaties, overheden en kennisinstellingen. Voorafgaand daaraan is in 2015 bij de provincie Utrecht een verzoek ingediend om bij te dragen aan dit programma. De provincie Utrecht (en de provincie Noord-Holland) zijn destijds tot de conclusie gekomen dat er in het programmavoorstel Proeftuin Veenweiden naast mogelijke waardevolle projecten ook projecten zitten die geen meerwaarde hebben ten opzichte van bestaande kennis en lopende projecten (bv Proeftuin Overijssel) en die dus ook niet in aanmerking komen voor subsidie. In tegenstelling tot de provincie Zuid-Holland hebben Utrecht en Noord-Holland destijds om die reden besloten geen steun te geven aan het programma als geheel, maar alleen aan projecten binnen het programma die meerwaarde hebben en aansluiten bij de provinciale beleidsagenda's. Zo is er vanuit het programma Aanpak Veenweiden mee betaald aan het Proeftuin Veenweiden-project "bodentemperatuur afhankelijk bemesten" (bijdrage Utrecht 138.000 euro, 10,9% van totaal projectbedrag).

Vraag 113: Wat bedoelt u met 'evenredige bijdrage'? De commissie Remkes gebruikt het woord evenwichtig. Bedoelt u hiermee hetzelfde? (blz. 23)

Antwoord: Nee, de commissie Remkes neemt ook de autonome ontwikkelingen van sectoren op de lange termijn mee. In de gebiedsprocessen wordt een bijdrage die overeenkomt met de relatieve depositie van een sector in het gebied.

Vraag 114: U beschrijft de verschillende fases van de gebiedsprocessen. Onze vraag hierbij is: welke rol heeft PS in elk van deze fases? (blz. 24-25)

Antwoord: Wij verwijzen u graag naar het antwoord op vraag 6 van GroenLinks en het antwoord op vraag 85 van de ChristenUnie.

Vraag 115: Hoe borgt de provincie dat bij de maatregelen die genomen worden in de bouw de doorlooptijd niet onnodig verlengd wordt en de prijzen niet onnodig stijgen? (blz. 28)

Antwoord: Zoals aangegeven proberen wij te komen tot snelle vergunningverlening via oplossingen in samenwerking met de sector zelf. Deze vergunning is noodzakelijk om te mogen bouwen en daarom per definitie niet onnodig.

Vraag 116: Waarom is gekozen voor een gedeputeerde als onafhankelijk voorzitter van de gebiedstafels en wordt er niet gekozen voor een onafhankelijke externe partij? (blz. 34) à vraag overlapt met hun vraag 3 in inleiding.

Antwoord: De provincie heeft in opdracht van het Rijk de regie over de gebiedsprocessen.

Vraag 117: Hoe en door wie wordt besloten wie aan mag schuiven bij de gebiedstafels? (blz. 34)

Antwoord: Omdat de provincie in opdracht van het Rijk de regie over de gebiedsprocessen, neemt de provincie hiertoe het initiatief in de aanloop naar de eerste bijeenkomst van de gebiedstafels en in nauw overleg met de gebiedspartners en de stakeholders.

Vraag 118: Hoe zijn medeoverheden (gemeenten, collega-provincies, waterschappen) meegenomen in dit proces? Wij ontvangen graag een nauwkeurig overzicht van de correspondentie die met hen is gevoerd betreffende deze leidraad.

Antwoord: In aanloop naar deze definitieve versie van de leidraad zijn de partijen aan de Provinciale Regietafel regelmatig geconsulteerd. Daarin hebben onder andere vertegenwoordigers zitting van de Waterschappen, de VNG Utrecht, een vertegenwoordiging voor de ODRU en RUD als ook een extra expert/bestuurlijke vertegenwoordiging vanuit de gemeente Veenendaal. Wij delen met u het verslag van de bijeenkomst van de Provinciale Regietafel waarin uitgebreide consultatie over de Leidraad heeft plaatsgevonden.

Daarnaast is apart bestuurlijk gesproken met negen gemeenten die Natura 2000-gebieden op hun grondgebied hebben of daar heel dichtbij gelegen zijn, te weten: Veenendaal, Rhenen, Wijk bij Duurstede, De Ronde Venen, Stichtse Vecht, Woerden, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug en Vijfheerenlanden. Verder is over de Leidraad bestuurlijk overleg geweest met collega-gedeputeerden van Gelderland, Zuid-Holland en Noord-Holland. Van die bijeenkomsten is geen verslag gemaakt.

Vraag 119: Welke vragen hebt u de gebiedspartijen voorgelegd? Deze ontvangen wij graag integraal.

Antwoord: Wij gaan ervan uit dat u hier de adviesaanvragen aan de Gebiedscommissie Utrecht-West en aan O-gen bedoelt. Wij sturen u onze adviesvragen aan beide gebiedspartijen toe.

Vraag 120: Hebt u richting deze partijen ook individueel gereageerd op elk afzonderlijk advies? We hebben nu bij veel adviezen niet helder wat er mee is gebeurd. We zien in beide adviezen heldere en helpende inzichten die we niet terugzien in de Leidraad.

Antwoord: De Gebiedscommissie Utrecht-West heeft een officiële adviesfunctie voor GS. Naar aanleiding van het advies heeft een bestuurlijk overleg plaatsgevonden met het Dagelijks Bestuur van de Gebiedscommissie. In dit gesprek zijn de belangrijkste onderdelen van het advies met elkaar besproken. Ook met O-gen zijn naar aanleiding van hun advies contacten geweest. Beide adviezen zijn een belangrijke bouwsteen geweest voor de Leidraad Zie bijvoorbeeld de fasering in paragraaf 4.5.2 en zie bijvoorbeeld de aanpak zoals die wordt beschreven in paragraaf 4.3 van de Leidraad.

Vraag 121: Concreet zijn we in ieder geval benieuwd wat u met de volgende delen van de adviezen gedaan hebt:

Uit het advies van de gebiedscommissie Utrecht-West:

i. het advies om een grondbank op te richten (blz. 4)

Er is een nieuw provinciaal grondbeleid in voorbereiding (in najaar vaststelling in PS) waar ook strategische grondaankoop in is opgenomen. Voor afzonderlijke beleidsdossiers, zoals het stikstofdossier, zal als uitwerking daarvan nog een aparte grondstrategie worden opgesteld waarin grondzaken meer in detail worden geregeld. Het wel of niet instellen van een grondbank wordt daarin meegenomen.

ii. het advies om ruimte te reserveren voor agrariërs die toekomstbestendig willen extensiveren (blz. 4/5)

De mogelijkheid om te extensiveren, wordt onderdeel van het subsidie-instrumentarium. Ook maakt dit onderdeel uit van de provinciale inzet voor overblijvende gronden vanuit de gerichte opkoopregeling. Het is aan de gebiedstafels zelf om hier ook stikstofruimte voor te alloceren, maar dat is wel de inzet vanuit de provincie.

iii. het advies om agrariërs de mogelijkheid te geven elders gronden aan te kopen (blz. 5)

Ook dit zal onderdeel zijn van het strategisch grondbeleid, zie hierover het antwoord bij vraag 'i' hiervoor. Verder zijn kavelruil en vrijwillige bedrijfsverplaatsing altijd belangrijke instrumenten in gebieds-processen.

iv. het advies om vooraf heldere en transparante prioriteiten op te stellen voor de aankoop van agrarische bedrijven (blz. 5)

De randvoorwaarden die het Rijk gaat stellen in de opkoopregeling zijn leidend. Daarover zijn provincies nog met het Rijk in onderhandeling. De randvoorwaarden zullen in een regeling worden vastgelegd en daarmee transparant en navolgbaar worden.

v. de geuite zorg over de privacy van betrokken ondernemers (blz. 8)

In een tweetal gebieden hebben we recent aan de Gebiedscommissie Utrecht-West gevraagd in het kader van bodemdaling (waar stikstof meegenomen wordt) om via gesprekken in het gebied een voorverkenning uit te voeren en op basis daarvan ons te adviseren. In deze fase wordt via gesprekken in het gebied onderzocht op welke manier de doelen en opgaven hun vertaling kunnen vinden in de praktijk. De gesprekken zijn erop gericht om aansluiting te zoeken bij initiatieven die er in het gebied mogelijk al zijn. Dat kan concreet betrekking hebben op maatregelen op bedrijfsniveau, inventarisatie van wensen voor stoppen of verplaatsen of juist in het gebied blijven en onderzoeken of kringlooplandbouw een goede en realistische optie is. Deze fase eindigt in een advies aan de provincie waarbij de privacy van de betrokken agrariërs altijd gewaarborgd is.

Uit het advies van de gebiedscoöperatie O-gen:

vi. Haar algemene duiding van de principes government vs. Governance perspectief (blz. 5-14)

Wij begrijpen en herkennen in het advies van O-gen de duiding government vs governance. Onze aanpak is dat we via gebiedsprocessen aan de slag gaan met het gebied samen. Vooraan in een gebiedsproces wordt via gesprekken in het gebied onderzocht op welke manier de doelen en opgaven zijn vertaling kunnen vinden in de praktijk. Deze fase noemen we de 'Voorverkenning'. De gesprekken zijn erop gericht om aansluiting te zoeken bij initiatieven die er in het gebied mogelijk al zijn. Dat kan concreet betrekking hebben op maatregelen op bedrijfsniveau, inventarisatie van wensen voor stoppen of verplaatsen of juist in het gebied blijven en onderzoeken of kringlooplandbouw een goede en realistische optie is. Ook bij de verdere stappen in het gebiedsproces wordt het gebied nauw betrokken.

vii. Ruimer en effectiever RO-beleid en grondbiliteit (blz. 9 en 16)

Voor het RO-beleid verwijzen we naar het ontwerp-omgevingsvisie. Wat betreft het beleid inzake grondbiliteit: Er is een nieuw provinciaal grondbeleid in voorbereiding (in najaar vaststelling in PS) waar ook strategische grondaankoop in is opgenomen. Voor afzonderlijke beleidsdossiers, zoals het stikstofdossier, zal

als uitwerking daarvan nog een aparte grondstrategie worden opgesteld waarin grondzaken meer in detail worden geregeld. Grondmobiliteit vormt daar een onderdeel van.

viii. Zet in op het extensiveren van het gehele landbouwsysteem rondom een N2000 gebied (blz. 9)

Onze aanpak is dat we via gebiedsprocessen (spoor 2 van de leidraad) op zoek gaan naar een mix aan maatregelen waarbij vrijwilligheid de basis is. Extensivering is daar onderdeel van. Ook is het denkbaar dat realiseren van de Natuurnetwerk Nederland (NNN)/Groene Contour in de schil direct rondom een Natura 2000-gebied onderdeel van deze mix aan maatregelen is. Voor de 'blijvers' is een economisch rendabele landbouw, al dan niet gesubsidieerd, van belang.

ix. Risico van 'ontschotten' landbouw en andere sectoren (blz. 10)

Wij hebben interprovinciaal het verzoek ingebracht om de mogelijkheid voor het plaatsen van een schot tussen NOx en NH3 te onderzoeken. Dit is ook gedaan, maar hier werden onvoldoende juridisch houdbare aanknopingspunten voor gevonden. De commissie Remkes verwijst in haar rapport ook naar deze mogelijke opsplitsing tussen beide stoffen en ziet daarvoor wel mogelijkheden. Het Rijk zal deze mogelijkheid in zijn definitieve reactie op het rapport naar verwachting meenemen.

x. Een emissieplafond per gebied (blz. 16/17)

Wij willen dat de gebiedstafels, onder regie van de provincie, gezamenlijk de opgave gaan bepalen. Vooralsnog ligt er ook vanuit het Rijk geen harde reductie-eis. Wij vinden het dan ook niet opportuun om nu een emissieplafond op te leggen per gebied.

xi. Sta open voor extensieve vervlechting van natuur en landbouw (blz. 11 en 16/17)

Hier staan we zeker voor open. Ook de minister verwijst er in haar aanpak naar zoals beschreven in haar Kamerbrief van 24 april jl. In deze brief verwoordt ze het als volgt: Natuurinclusieve ruimtelijke inrichting: een betere ruimtelijke integratie van natuur met andere functies als landbouw, energieopwekking, woningbouw en infrastructuur om zo meer natuurinclusief areaal te ontwikkelen. Het is dus onderdeel van rijksbeleid en zal een plek krijgen in het provinciale beleid

xii. Beleg als provincie het procesmanagement bij een partij die vertrouwen geniet in het gebied, dit kan rentmeester kantoor, O-gen of een dergelijke partij zijn. Onafhankelijkheid van deze partij is belangrijk. (blz. 11)

Het Rijk heeft de regie van de gebiedsprocessen bij de provincies gelegd. Wij zijn hiermee verantwoordelijk voor het procesmanagement.

xiii. Verruiming van financieel instrumentarium met drie concrete onderzoeksrichtingen (blz. 17)

Deze drie richtingen hangen samen met het grondbeleid en RO-beleid. Zie hiervoor het antwoord bij vraag ii hiervoor.

xiv. De twee concrete pilots die worden voorgesteld (blz. 17):

O-gen noemt het N2000 gebied Kolland / Overlangbroek als mogelijke pilot omdat uit recente gebiedsverkenningen is gebleken dat partijen in deze regio interesse hebben in gebiedsontwikkeling, mede vanwege de landbouwstructuur, de aanwezigheid en bereidwilligheid van landgoederen en de sociale structuur. Het ontbrak op dat moment echter aan middelen (met name grond en stimuleringsmaatregelen), een duidelijke opgave en urgentie. O-gen geeft aan dat het voorliggende stikstofdossier juist de doorbraak kan zijn voor de start van een gebiedsontwikkeling. Het onderstreept immers de noodzaak van een gezamenlijke aanpak en kan de hefboom zijn voor de inzet van aanvullende middelen en instrumenten.

Ook het Natura 2000-gebied Binnenveld noemt O-gen als mogelijke pilot. O-gen geeft daarbij aan dat de verhoudingen in dit gebied meer complex zijn, maar dat er ook voldoende aanknopingspunten zijn: bij zowel de landbouw, de natuurorganisaties als de gemeenten is er behoefte aan ontwikkeling en versterking van het gebied. Volgens O-gen kan de stikstofproblematiek hierin verbinden en biedt het de gelegenheid om als gebiedspartijen samen met provincie, waterschap en gemeenten opnieuw om de tafel te zitten

Wij nemen het voorstel om beide gebieden als pilot in te zetten mee in de startfase van de Gebiedstafel-zuidwest waarin we de opgaven en aanpak met de partijen benoemen. In deze twee gebieden liggen immers kansen en we vinden het belangrijk om in de gebieden aan te sluiten bij de kansen en mogelijkheden die er zijn en de processen die er al doorlopen zijn. Daarbij is afstemming met Gelderland van belang.

Vraag 122: De Gebiedscommissie Utrecht-West spreekt haar zorgen uit over de inzet van de 70 procent stikstofruimte. Ook de gebiedscoöperatie O-gen benoemt dat punt meerdere malen. U suggereert in de leidraad inderdaad zelf dat 30 procent wordt afgeroomd en laat open wat er met die 70 procent gebeurt. Hierover graag duidelijkheid. Mag deze überhaupt wel worden ingezet?

***Antwoord:** Conform de beleidsregels intern en extern salderen mag maximaal 70 procent bij een externe saldering worden ingezet voor nieuwe ontwikkelingen. Bij opkoop in het kader van de opkoopregeling streven de provincies ernaar in ieder geval een deel van deze 70 procent in te kunnen zetten voor activiteiten en de transitie in het gebied. Voor zover de stikstofruimte wordt gecreëerd met provinciale gelden kan die 70 procent sowieso ingezet worden in het gebied of voor andere provinciale doelen.*

Vraag 123: Welke gevolgen heeft de verschijning van het eindrapport van de commissie-Remkes voor deze Leidraad?

***Antwoord:** Op 8 juni jl. heeft de Commissie Remkes het eindadvies over structurele aanpak stikstof opgeleverd. De minister van LNV komt nog met een kabinetsstandpunt op het advies. Zowel de minister als de commissie Remkes gaan uit van de noodzaak van een gebiedsgerichte aanpak, waarbij de provincies als gebiedsregisseur worden aangewezen. De leidraad beschrijft de wijze waarop wij de gebiedsgerichte aanpak willen vormgeven.*

Vraag 124: Welke gevolgen heeft de verschijning van het eindrapport van de commissie-Hordijk voor deze Leidraad?

***Antwoord:** Zoals ik al in uw commissie van 17 juli jl. heb aangegeven heeft het nieuwe rapport van de commissie Hordijk heeft een tweedelige conclusie. Voor beleidsvorming op nationale schaal is het beschikbare instrumentarium voldoende tot goed. Anderzijds vraagt het instrumentarium voor vergunningverlening (individueel niveau) om verbetering. In haar eerste reactie richting de Tweede Kamer geeft de minister van LNV aan dat het beschikbare instrument momenteel het best beschikbare instrument is, die een blijvende doorontwikkeling ondergaat.*

De adviezen van de commissie worden hier in meegenomen. Zij laat in de brief weten meer tijd nodig te hebben om het rapport diepgaand te bestuderen en om, in samenwerking met de andere bevoegde instanties en kennisinstellingen, te bezien hoe opvolging gegeven kan worden aan het eindadvies. Minister Schouten schrijft na de zomer een nadere kabinetsreactie op de aanbevelingen in dit eindadvies te willen sturen.

De gebiedsgerichte aanpak speelt zich primair af op een schaal die tussen beiden in zit, namelijk op regionaal niveau. Van belang daarbij is dat de commissie Hordijk aangeeft dat de voornaamste bezwaren in het instrumentarium zitten op de onbalans tussen detailniveau en onzekerheid enerzijds en op een verschil in rekenmethodiek tussen wegen en andere bronnen anderzijds. Wegen worden in de gebiedsgerichte aanpak niet meegenomen. Wat betreft detailniveau is de gebiedsgerichte aanpak dus grover dan bij individuele vergunningverlening. Immers wordt gekeken naar de bronverdeling op regionaal niveau. Vooralsnog zijn wij dan ook geen reden om de start van de gebiedsgerichte aanpak af te laten hangen van een mogelijk nieuw of aangepast instrumentarium. Wijzigingen, opkoop, en dergelijke die spelen op individueel niveau zullen pas op een later moment gaan spelen. Naar verwachting heeft het Kabinet dan inmiddels een nadere appreciatie van het advies gegeven en kunnen zo nodig de te nemen stappen hierop worden aangepast.

CDA

Als eerste willen we graag opmerken dat we het zeer werkbaar vinden dat we eerst praten over de voorgestelde processen zoals in het voorliggende voorstel verwoord. Eerst de vorm dan de inhoud.

De CDA fractie is positief gestemd over de voorgestelde aanpak/proces. Vanuit het gebied redeneren en uitwerken in samenwerking met de partners/stakeholders in het gebied. Daarom is het goed om te lezen dat de gedeputeerde al vanaf het begin de gebiedscommissies bij het proces heeft betrokken.

De door hen verstrekte adviezen zijn het waard om meegenomen te worden in de finale constructie van de gebiedsgerichte aanpak. Al zijn ze niet allemaal even werkbaar. Ik kom hier later nog op terug.

Wat we wel graag aan het college mee willen geven is dat behalve een goede beschrijving van de processen ook een goed verwachtingenmanagement richting betrokkenen van groot belang is. Vertel vanaf het begin van het proces wat het te realiseren doel is en maak duidelijk dat het eindresultaat een compromis zal zijn waardoor individuele verwachtingen en wensen wellicht niet altijd meer herkenbaar zullen zijn.

Een andere algemene opmerking heeft betrekking op de in de verschillende regio's uitgevoerde en lopende processen m.b.t. landbouwstructuurverbetering en natuurontwikkeling. Veel is nog volop in beweging en veel dingen zijn in de afgelopen jaren al gerealiseerd. Maak duidelijk dat de voorgestelde aanpak stikstof uitdagingen deze niet teniet zal doen maar dat het een vervolg hierop is. Denk hierbij aan de reconstructie/landbouwwontwikkelingsgebied in het Gelderse Vallegebied en de aanpak bodemdaling in het Veenweidegebied.

Continuïteit van beleid is belangrijk voor draagvlak en vertrouwen.

Maak duidelijk aan de deelnemende boeren waar de verschillen zitten tussen de overheden. Zorg er voor dat de grensoverschrijdende aanpak geen hinder oplevert door verschillen in aanpak en regels tussen provincies.

Wat het CDA betreft mag er assertief worden deelgenomen aan ontwikkeling van beleid door buurprovincies. We denken hierbij vooral aan het N2000 gebied bij de Nieuwkoopse Plassen en Vechtplassen Oost. Zowel Noord als Zuid Holland zijn nog volop bezig met de ontwikkeling dus is deelname van de provincie Utrecht zeer gewenst om te voorkomen dat Utrechtse boeren straks in een keurslijf van andere overheden zitten. Niet afwachten maar aanpakken.

Wat betreft de voorgestelde leidraad de volgend opmerkingen/vragen:

Vraag 125: Het geheel geeft een goed beeld van het principe dat niets tot stand kan komen dan door samenwerking. Wellicht is het goed om toe te voegen met wie, op welke wijze en wanneer de samenwerking tot welk resultaat dient te komen.

Antwoord: Met u zijn we van mening dat een goede samenwerking met de gebiedspartners en stakeholders essentieel is voor het succesvol verloop van een gebiedsproces. Onze aanpak is dan ook dat we via gebiedsprocessen aan de slag gaan met het gebied samen. Vooraan in een gebiedsproces wordt via gesprekken in het gebied onderzocht op welke manier de doelen en opgaven zijn vertaling kunnen vinden in de praktijk. In deze fase van voorverkenning zijn de gesprekken erop gericht om aansluiting te zoeken bij initiatieven die er in het gebied mogelijk al zijn. Dat kan concreet betrekking hebben op maatregelen op bedrijfsniveau, inventarisatie van wensen voor stoppen of verplaatsen of juist in het gebied blijven en onderzoeken of kringlooplandbouw een goede en realistische optie is. Ook bij de verdere stappen in het gebiedsproces wordt het gebied nauw betrokken. Zie verder de beschrijving van de aanpak in paragraaf 4.5.2. van de Leidraad (de fasering van de gebiedsprocessen).

Vraag 126: Ga niet alleen aan de slag met de stikstofuitdaging maar betrek ook de uitdagingen m.b.t. klimaatadaptatie en bodemdaling bij de gebiedsgerichte aanpak. Dit kost uiteindelijk minder inspanning en dus minder geld.

Antwoord: Wij beantwoorden deze politieke vraag in de commissie RGW.

Vraag 127: Hoe denkt het College de stikstofreductie op de KDW waarde te kunnen brengen als we zien dat slechts een zeer beperkt gedeelte veroorzaakt worden door Utrechtse bedrijven? In de slechtste situatie maakt de depositie van de Utrechtse bedrijven slechts een kwart van de depositie uit (Kolland en Overlangbroek) de overige gebieden blijven daar nog ver onder.

Antwoord: In de data-analyse zijn alleen de bedrijven uit de directe omgeving betrokken. De bedrijven dus, die onderdeel uitmaken van de lokale gebiedsprocessen. De totale depositie van activiteiten in Utrecht is groter. Het is dan ook niet de ambitie om middels de gebiedsgerichte aanpak de KDW te bereiken. De structurele aanpak zoals aangekondigd in de Kamerbrief van 24 april jl. dient ertoe om voldoende daling te bereiken om een overtuigende stap richting doelbereik te nemen. De daling in de gebiedsgerichte aanpak is slechts een deel van het totale maatregelenpakket.

Vraag 128: Is bekend welke bedrijven in de gebieden willen stoppen c.q. geen opvolger/overnemer hebben?

Antwoord: Een aantal bedrijven hebben zichzelf bij de provincie gemeld. Maar er heeft geen actieve werving of uitvraag plaats gevonden.

Vraag 129: Blijft de vrijkomende stikstof beschikbaar voor boeren in Utrecht?

Antwoord: Provincies zijn nog in onderhandeling met het Rijk over de voorwaarden van de opkoopregeling. Hun intentie is wel om een deel van de vrijkomende stikstofruimte in het gebied in te kunnen zetten. Ruimte die vrijkomt uit provinciaal ingezette middelen kunnen ingezet worden voor provinciale doelen, waaronder extensivering en transitie van de landbouw.

Vraag 130: Als er onvoldoende bedrijven kunnen worden opgekocht past het college dan het beleid aan in de zin dat meer ingezet wordt op innovatie en landbouwstructuurverbetering?

Antwoord: Omdat er nog geen concrete doelen zijn vastgesteld, kan ook nog niet worden bepaald of er sprake is van voldoende opkoop van bedrijven. Sowieso is het gevraagde budget flexibel inzetbaar in zowel het opkoopspoor als het subsidiespoor. De verwachting daarbij is dat het subsidiespoor kostenefficiënter is en het opkoopspoor met name dient als cofinanciering bij de opkoopregeling van het Rijk.

Vraag 131: Worden de uitkomsten van de gebiedsprocessen vastgelegd in overeenkomsten met betrokken partijen?

Antwoord: De leidraad stelt hierover in paragraaf 4.5.2: Bij voorkeur sluiten de gebiedstafels aan het begin van deze fase een uitvoeringsconvenant tussen de gebiedspartners en de verschillende overheden.

Vraag 132: De gebiedscommissies doen de suggestie om een Grondbank in te stellen. Wat vindt het College hiervan?

Antwoord: Er is een nieuw provinciaal grondbeleid in voorbereiding (in najaar vaststelling in PS) waar ook strategische grondaankoop in is opgenomen. Voor afzonderlijke beleidsdossiers, zoals het stikstofdossier, zal als uitwerking daarvan nog een aparte grondstrategie worden opgesteld waarin grondzaken meer in detail worden geregeld. Het wel of niet instellen van een grondbank wordt daarin meegenomen.

Vraag 133: Door de gebiedscommissies zijn voorstellen gedaan/adviezen gegeven over de wijze van betrekken van stakeholders en de uitvoeringsinrichting. Is het College het met de CDA fractie eens dat er geen extra uitvoeringslaag moet komen om de transparantie van de processen te waarborgen?

Antwoord: Hoe de organisatie van de uitvoering er precies uit gaat zien wordt in het komende half jaar verder uitgewerkt. Wij zijn het met u eens dat de transparantie van de processen gewaarborgd dient te zijn. Waar mogelijk sluiten we bij bestaande gebiedsprocessen aan.